

HABE

282. Zenb.

1998ko ekaina
375 pta. / 18 libera
(B.E.Z. barne)

euskara ikasten ari garenon aldizkaria

OPORRAK PRESTATZEN

**Iruñeko euskaltegi guztiak
Ezetx Asmatu! txapelketan**

OSKORRI

*Ikusi nuenean zure ile latza
iruditu zitzaidan, maitea,
sorginen erratza. (gizasemeak)
Ikusi nuenean zure bekokia
iruditu zitzaidan, maitea,
zartagi ipurdia. (emakumeak)*

& THE PUB IBILTARIA II

2 Oskorrik iaz, 25 urte bete zituenean, **ekin** zion **Oskorri & The Pub Ibiltaria egitasmoari**. Euskal kantutegi **herrikoia berreskuratu**, eta jendearekin batera kantatzeko eta doinua jotzeko asmoak **arrakasta** izugarria izan zuen **bazter** guztietan. Bete-beteen asmatu zuen Oskorrik. Jendea abesteko **irrikitan zegoela frogatu** zuten ekitaldi **iraultzaile** haietan. Aurtengo udaberrian, lan berria plazatzarekin batera, bigarren emanaldi-sorta eskaini dute: Iruñean, Gasteizen –Gasteizko IKA-k **antolatua**–, Donostian, Bilbon...

Bigarren emanaldi-sorta izan bada ere, ez da iazko sua **epeldu**. Donostiako Injineruen Eskolako emanaldian, adibidez, aretoa **lepo-**

-lepo eginda zegoen: gazte-jendea **jarlekuetan** eta pasabideetan eserita, eta atzeko aldean zutik, kanta herrikoiak abestu nahian. Pantailan **Ama begira zazu** abestiaren lehen bertsoa. Natxo de Felipek doinua erakusten du, eta han hasi dira Oskorrikoak musika jotzen, jendeak Natxorekin batera abesten duen bitartean. Ez da inor **akuilatu** behar izan; **lotsatiak** zein ahots txarrekoak ere hasi dira kantari, afalondoetan ere hain erraz ausartzen ez direnak. Kanta bukatutakoan, jendeak eta Oskorrikoek elkarri egin diote txalo.

Txaloak izan dira, bestalde, jendeak abesti askotan jo duen musika. Abestu eta txaloa jo, han ez dago aspertzeko **betarik**.

Manuelatxo abestian emakumeek abesten dute lehendabizi, eta kantatzeko zutitu egin behar; gizasemeen txanda denean, berriz, gizasemeak gora eta emakumeak behera. Kanta eta jolasa elkartzen ondo asko dakite Oskorrikoek. **Pelegriñoak gatoz** abestian, aldiz, psikomotrizitate-eraketak tartekatzen ditu Natxo de Felipek, eta jendeak pozik **bete** erakutsitakoa. Aire **egokituaren** beharra **sumatzen** da. Hemezortzi kanta bata bestearen segidan joan dira, ordu eta erdian kantari. Eta prestatutako emanaldia amaitzean, jendeak ez du irten nahi: **BESTE BAT, BESTE BAT...**

Eta, hori ikusita, zeinek esango du alkoholik gabe **gurean** festarik ez dagoenik?

LATZ.- Lakarra. *Aspero*.
ERRATZ.- *Escoba*.
BEKOKI.- Kopeta. *Frente*.
EKIN.- Heldu. *Emprender*.
EGITASMO.- Programa. *Proyecto*.
HERRIKOI.- Herritarra. *Popular*.
BERRESKURATU.- *Recuperar*.
ARRAKASTA.- Harrera. *Exito*,
acogida.
BAZTER.- Lekua, tokia. *Lugar*.

IRRIKITAN EGON.- Biziki desiratzen
egon, amorratzen egon. *Ansiar*.
FROGATU.- Egiaztatu. *Comprobar*.
IRAULTZAILE.- Iraul(i)+tzaile.
Revolucionario/a.
ANTOLATU.- Eratu, tajutu. *Organizar*.
EPELDU.- *Templar*.
LEPO-LEPO.- Gainezka. *A tope*.
JARLEKU.- Eserlekua. *Asiento*.
AKUILATU.- Sustatu. *Estimular*.

LOTSATI.- Lotsa+ti. Herabeca.
Tímido/a.
BETA.- Astia, denbora.
BETE.- Egin. *Cumplir*.
EGOKITU.- Acondicionar.
SUMATU.- Nabaritu. *Sentir*.
GUREAN.- Gure artean.

2	MUSIKANTOI	Oskorri & The Pub ibiltaria II	2
2	ERREPORTAIA	Bisita gidatuak ez dira turistentzat bakarrik	4,5
3	ELKARRIZKETA	Lorea Uranga: "Nabaritzen da gazteak ez direla oporretara joaten"	6,7,8
2	ERREPORTAIA	Tanger ez-turistikoa Ana Romeroren eskutik	9
3	ERREPORTAIA	Pirinioetan barrena, Mediterraneotik Bizkaiko Golkora oinez	10,11
1	LABURRAK		12
2	INKESTA	Azken unean eta presaka antolatzen al dituzu oporrak?	13
2	ERREPORTAIA	Paperezko zoriona	14,15
3	IPUINA	Planoa edo oporrik prestatuenak (X. Mendiguren)	16,17
1	PORRUSALDA		18
3	ERREPORTAIA	35 urrats turismo etiko baterantz	19,20,21
1	HAU MUNDUA		22
2	DISKOAK	(Iñigo Zeberio / JoseIna Etxeberria)	23
3	LIBURUAK	(Agurtzane Aiestaran)	24
2,3	BAI, ESAN	Bilbo Zaharra Euskaltegiak barnetegi berria Muxikan. Solasean eta jolasean seme-alabekin	25
3	EUSKALTEGIRO	Iruñeko euskaltegi guztiak <i>Ezetz Asmatu!</i> txapelketan	26,27
2	IKUSMIRAN	Nagore Aranburu	28
3	ERREPORTAIA	Ur gainean igerian dagoen hiria (Patxi Zubizarreta) ...	29,30,31
3	EZETZ ASMATU	(Luis Manterola)	32,33
3	IPUINA	Mintzo eria eta Errupin (Rufino Iraola)	34,35
2	ABESTIA	Laztana	36
3	HOROSKOPOA		37
	JOLASEAN	(Luis Manterola)	38,39
3	ZINEA	Erretzen baduzu, izarretan disdiratsuen zara, darling! (Begoña del Teso)	40,41
3	KOMIKIA	Piro banpiroa (Mikel Valverde)	42,43,44,45
	SOLUZIOAK		46
2	XOKOAN	Xabier Mikel Rekondo	47

1 2 3 4

HABE MAILAKA IRAKURRI

Irakurle hori:

Dagoeneko badakizu aldizkari honetako erreportaiek eta zenbaki bat dutela artikuluen zailtasuna adierazteko. Beraz, eta HABEren programazioa oinarri, zailtasun-mailak zenbakiak ipiniz adierazten jarraituko dugu. Dena den, ez nahastu programazioaren urratsekin!

HABE

Helduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea

Erakunde Autonomiaduna

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

Autonomi Elkarteko Administrazio Orokorra:

HABE

Tel. (943) 41 26 00

Faxa: (943) 41 26 01

ERREDAKZIOA:

Iñaki Ugalde

Asis Eizmendi

Ion Imanol Iturrioz

DISEINUA ETA MARRAZKIAK:

Enrike Larrarte

AZALEKO ARGAZKIA:

Xabier Elgezabal

IRARKOLA:

Evagraf S. Coop.

VITORIA-GASTEIZ

LEGEZKO GORDAILUA:

BI-2251/81

ISSN: 0212-6788

3

Aralarko Parke Naturala zaldian ibiliz ezagutu, Idiazabal gaztaren **ibilbideari** jarraitu, Leintz-Gatzagako **Ertaroko** hirigunea eta **gatzagak** ikusi, Bidasoako ekosistema eta Hondarribiko Ertaroko hirigunea bisitatu... urrutira joan gabe, eta gidari baten laguntzaz, irtenaldi politak dauzkagu aukeran. Geure kultura eta **ondarea** ezagutzeaz aparte, zenbait lanpostu sortzen eta finkatzen ditugu turismo-arloan. Bi helburu horiek **uztartu** nahian argitaratu da Gipuzkoan "Kultur Turismorako Katalogoa", Gipuzkoan zehar hamabost ibilaldi eskaintzen dituen liburuska.

Argitalpen hori Gipuzkoako Aldundiaren "Zerbitzu txekoa" **egitasmo** pilotuan **txertatu** da. Udaberrian Donostiako bi eskoletako 898 umei 1.500 pezetatoko hamarna txeke banatu zizkieten liburuskan aipatutako kultura eta turismo-zerbitzuetan erabiltzeko. Txek horiek merkatu egiten zituzten zerbitzuak, baina ez erabat **doaneko bihurtu**. Helburua zerbitzu-eskaera **haztea** zen, eta, bide batez, txekaren eragina aztertzea. Epe mugatua jarri zuten txekoa erabiltzeko: apiriletik ekainera. Beraz, honezkero hasiak dira datuak biltzen eta aztertzen.

Guk horrelako txekerik ez dizuegu banatuko; jaso bai, ordea, liburu horretako zenbait ibilaldi interesgarri. Hona hemen:

Bisita gidatuak

Larraondoko zerrategia, Zerainen.

Aralarren **barrena** zaldian

Aralarko Parke Naturelean zehar zaldiz ibiltzea aukera **paregabera** da Euskal Herriko lekuri eder eta mitikoenetako bat ezagutzeko. Txindoki **tontorra**, Aralarko **larreak** eta monumentu megalitikoak bertatik bertara ikusiko ditugu ibilaldi horretan. Gainera, zaldiketan trebatutako **begiraleak** izango ditugu ondoan, inolako arazorik gerta ez dadin.

Jarduerak: goizean, zaldian ibili eta inguruko baserri batean hamaiketako egin; Alarpe Zalditegiko **erretegi** bazkaldu; arratsaldean, beste ibilaldi bat zaldian edo haurrentzako zaldi-jolasak aukeran.

Iraupena: 10:30etatik 18:00etara. Prezioa: helduentzat 7.500 pta.; umeentzat 5.500 pta. (Alarpe Zalditegia. Tel: 943-88 05 76/ 908- 67 68 73)

Idiazabal gaztaren ibilbidea

Idiazabalen hasiko gara, gazta **ospetsuari** izena ematen dion herrian, hain zuzen. Bertako txokorik ederrenak ikusiko ditugu. Ondoren, Gabiriara abiatuko gara. Han Idiazabal gazta antzinako eran nola egiten zen erakutsiko digute. Ederki bazkaldu eta gero, Zerainera joan eta museo etnografikoa, **zerrategi** hidraulikoa (XIX. mendekoa), espetxea (XVIII. mendekoa), **meategiak**... ikusiko ditugu.

Jarduerak: Joan-etorria mikrobusean gidari baten laguntzaz, bazkaria, Zeraingo Parke Kultureko sarrera, gazta-**dastaketa** eta Idiazabalgo Gazta nola egiten den ikustea (gutxienez 12 lagun).

Iraupena: 8 ordu. Prezioa: Helduentzat 4.000 pta.; umeentzat 3.250 pta. (EKITUR C.B. Tel. 943 16 18 23)

IBILBIDE.- *Recorrido*.
ERTARO.- Erdi Aroa. *Edad Media*.
GATZAGA.- *Salina*.
ONDARE.- *Patrimonio*.
UZTARTU.- Lotu, bat egin. *Unir*.
EGITASMO.- Programa.
TXERTATU.- *Insertar*.
DOANEKO.- Dohainekoa, debaldekoa.
BIHURTU.- Bilakatu. *Convertir*.
HAZI.- Areagotu. *Crecer*.

BARRENA.- Zehar, gaindi. *A través de*.
PAREGABE.- Berdingabea. *Sin igual*.
TONTOR.- Gailurra, erpina, punta.
LARRE.- Belardia, zelaia.
BEGIRALE.- Monitor/a.
JARDUERA.- Actividad.
ERRETEGI.- Asador.

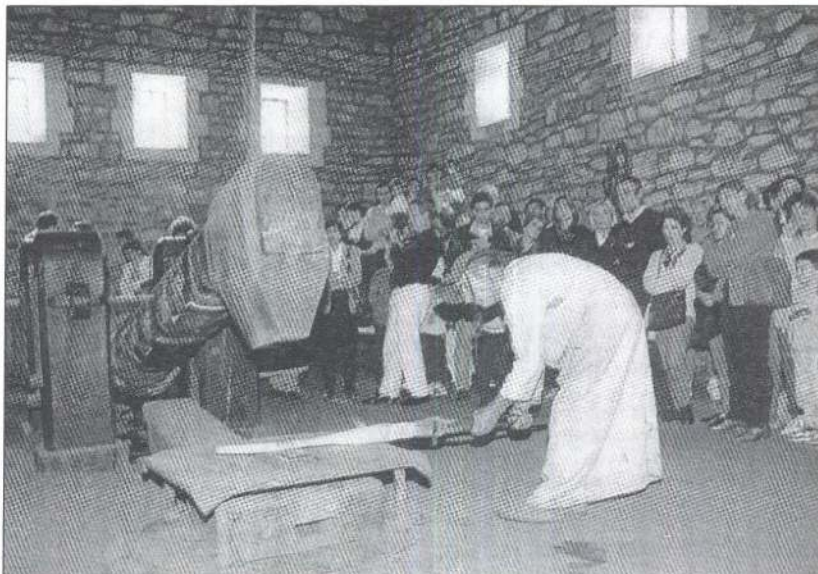
OSPETSU.- Sona handikoa, famatua.
ZERRATEGI.- *Aserradero*.
MEATEGI.- *Mina*.
DASTAKETA.- Dasta(tu)+keta.
Degustación.

ez dira turistentzat bakarrik

Mirandaolako Natura eta Artisautza Parkea

Ikusentzunezko emanaldia: gizakia, **izadia** eta burdina harremanetan Legazpin, XII. mendean hasi eta gaurdaino. Ondoren, **burdinola** lanean ikusi, XIV. mendeko olagizonen lan-modu berberean. Gero, Igaraldeko **errota** (XVI. mendekoa) ere lanean ikusi. Handik gaztagintzako zentrora, Erreizabal baserrira, artzaintzaren mundua eta gaztagintza ezagutzera. Bukatzeko, bazkaria inguruko jatetxe batean.

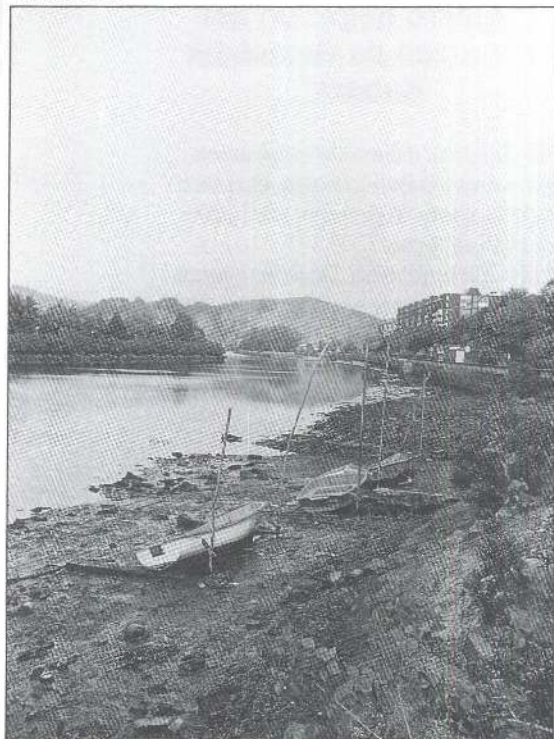
Iraupena: 2 ordu eta 30 minutu.
Prezioa: Bazkaria barne, helduentzat 3.000 pta.; umeentzat 2.250 pta. (LENBUR. Tel. 943 73 04 28)

Mirandaolako burdinolan lanean.

KULTUR TURISMORAKO KATALOGOA

X. ELGEZABAL

Bidasoako itsasadarra.

Bidasoako ekosistema eta Hondarribiko Ertaroko hirigunea

Hondarribiko hirigune historikoan barrena ibiliko gara, gidariak herriaren historia, **harresiak** eta erakusten dizkigun bitartean. **Karrikaz** karrika gabiltzala, zenbait antzezlanek garai hartako ohiturak ezagutzeko **parada** emango digute. Ondoren, Leire II.a itsasontzian **itsasadarreko** bokalea eta **padurak** ikusiko ditugu. Bukatzeko, Hondarribiko polikiroldegian txokolate-jana eta jaja (mago, pailazo, malabarista eta ipuin-kontalariak).

Iraupena: 4 ordu.
Prezioa: Helduentzat 5.200 pta.; umeentzat: 3.500 pta. (Tel. 943 64 54 58/ 902 10 07 02)

Pagoetako Parkea eta babarrun jana

Iturrararenen elkartu eta oinez joango gara **oreinak** ikustera. Bidean Pagoetako fauna, **landaredia** eta abar **mintzagai** izango dira. Itzultzean, Parkeko Informazio Zentroan

ikusentzunezkoa eta erakusketa ikusi ondoren, Aiako sagardoa eta gazta dastatuko ditugu. Gero, Agorregira jaitziko gara hango ola eta ur-errota ikustera. Bukatzeko, bazkaria Aian.

Iraupena: 3 ordu eta, ondoren, bazkaria.
Prezioa: Bazkaria barne, helduentzat 3.000 pta.; umeentzat 2.250 pta. (ARRETA. Tel. 943 83 53 89)

Deba Garaia: Erdi Aroko ibilbidean barrena

Eskoriatzako Etnografiako Eskola Muscoa ezagutu ondoren, Leintz-Gatzagara joango gara. Han Ertaroko hirigunea, gatzagak eta zeramika-lantegia ikusiko ditugu. Bazkalostean, berriz, Arrasateko Ertaroko hirigunea ikusiko dugu bisita gidatuan.

Iraupena: 9 ordu.
Prezioa: Bazkaria barne, baina nor bere autoan ibilita, helduentzat 5.500 pta.; umeentzat 4.200 pta. (TURLAN. Tel. 943 71 62 50)

HABE 282

IKUSENTZUNEZKO.- Audiovisual.
IZADI.- Natura.
BURDINOLA.- Ferreria.
ERROTA.- Eihera, bolua. Molino.

HARRESI.- Murrua. Muralla.
KARRIKA.- Kalea.
PARADA.- Egokiera, aukera. Ocasión.
ITSASADAR.- Ría.
PADURA.- Marisma.
OREIN.- Ciervo.
LANDAREDI.- Vegetación.
MINTZAGAI.- Hizketagaia. Tema de conversación.

Lorea URANGA

3 Lorea Uranga zumaiaarra Eroskik Donostiako Gros auzoan duen bidaia-agentziaren **arduraduna** da. Gazteak oporretan gutxi joaten direla esan digu, ikasketekin eta curriculumarekin zerikusia duten bidaiak egiten dituztela **gehienbat**. Helduak ibiltzen dira asko. Eta jubilatutak garai batean baino gutxiago, aurrezki-kutxetako **korrituak** jaitsi egin zaizkielako.

HABE.- Krisi ekonomikoaren urte **latzenetan** jendea gutxiago ateratzen zen kanpora. Aldatu al da **joera** hori?

LOREA URANGA.- Bai, nahikoa aldatu da. Kanpora irtetea piskat moda ere **bihurtu** da, asteburuetan, Aste Santuan edo udan... Nabaritzen da jendeak ez dituela hain opor luzeak egiten, baina gehiagotan ateratzen dela hortik zehar. Lehenago gehiago izaten zen udan hamabost egun edo hilabete egitea, eta urte guztian zehar gehiago ez irtetea.

Gazteak oporretara gutxi

H.- Garai batean gazteak ibiltzen ziren asko batetik bestera. Orain, ordea, gazte asko dago lanik gabe. Hori nabaritutako zenuten agentzietan.

L.U.- Gazteak irteten dira, baina beste era batean. Orain bidaia asko **antolatzen** dira gazteentzat, bidaia kulturalak, edo ikastera joan behar

"Hor badago belaunaldi bat, 38 urtetik 45 urte bitarte horretan, lana baduena, bere etxebizitza baduena. Jende hori dezente irteten da".

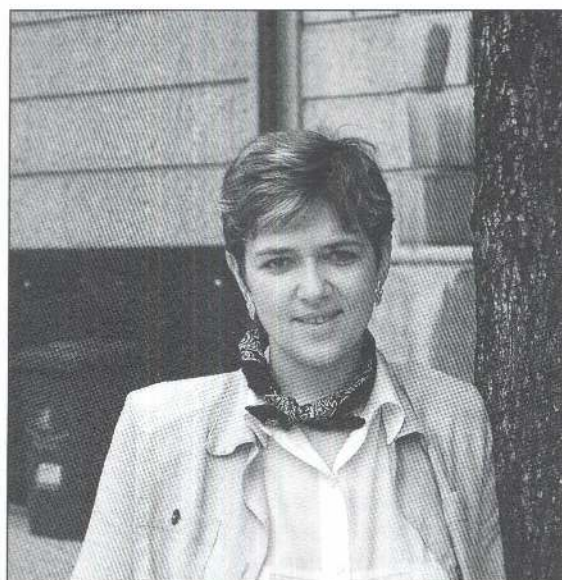
dutelako kanpora, edo beste hizkuntza batzuk ikastera joaten direlako. Nabaritzen da oporretara ez direla joaten, baina mugitzen direla beren curriculuma betetzeko, eta asko mugitzen direla.

H.- Oporretara ez direla joaten diozu?

L.U.- Asko joaten dira Aste Santuan bakarrik, nahiko merkeak izaten direlako bidaiak. Eta udan joaten dira hizkuntzak ikastera edo unibertsitateko programekin, Erasmus-ekin. Asko joaten dira kanpora, baina curriculuma betetzera. Eta oporretan ibiltzen direnek, askok egiten dute hegazkina bakarrik hartu eta **bere kasa** mugitu.

H.- Orain, beraz, jende helduagoa da hortik zehar dabilena?

L.U.- Bai. Hor badago **belaunaldi** bat, 38 urtetik 45 urte bitarte horretan, lana baduena, bere **etxebizitza** baduena. Jende hori **dezente** irteten da, eta familiak ere bai udan. Orain nabari dena da jubilatutak, lehenago asko ibiltzen zirenak, orain gutxiago dabilzala. Joaten dira Inserso programarekin edo Diputazioenarekin, bidaia

merkeetan. Nabaritu da aurrezki-kutxetako eta banketxeetako kontuak diru gutxi ematen diela orain. Lehenago, ateratzen zuten korrituekin beste bidaia bat egiten zuten beren kontura.

"Astero hegazkin bat ateratzen da Gasteiztik Kubara"

H.- Jendeak esaten du emakumea **gizasemea** baino gehiago ateratzen dela kanpora. Agentzian ere horixe ikusten al duzue?

L.U.- Ez hainbeste. Denetik egoten da. Gainera, gaur egunean koadrilak gehiago nahastuta daude, emakumeak eta gizonak batera. Emakumeak, dena den, beldur gutxiago du edozein tokitara joateko. Hori **esatea badago**. Lehenago bi neskak bakarrik ez zuten joan nahi izaten Afrikako iparraldera. Orain igoal atrebentzia gehiago dago, baina **berdintsu** ibiltzen dira neskak eta mutilak. Neskek beharbada **ikusmin** handiagoa dute, urte asko egon garelako zenbait tokitara joateko beldurrez.

NABARITU.- Sumatu. *Percibir.*

ARDURADUN.- Ardura+dun.

Encargado/a.

GEHIENBAT.- Batik bat, batez ere.

KORRITU.- *Rédito.*

LATZ.- Lakarra, gogorra.

JOERA.- *Tendencia.*

BIHURTU.- Bilakatu. *Convertir.*

ANTOLATU.- Eratu, moldatu.

Organizar.

BERE KASA.- Bere gisara, bere kontura.

BELAUNALDI.- *Generación.*

ETXEBIZITZA.- *Vivienda.*

DEZENTE.- Franko. *Bastante.*

GIZASEME.- Gizonezkoa. *Varón.*

ESATEA BADAGO.- Esan daiteke. *Se puede decir.*

BERDINTSU.- Berdin+tsu. Ia berdin.

Casi igual. Era berean: bezalatsu, paretsu...

IKUSMIN.- *Curiosidad de ver.*

“Nabaritzen da gazteak ez direla oporretara joaten”

Kubaren arrakasta

H.- Nazioarteko bidaietan zein da orain gehien **zabaltzen** ari dena?

L.U.- Jende asko Ameriketara joaten da, Erdialdeko Amerikara: Mexiko alde horretara, Costa Ricara, Guatemalara...

H.- Eta Kubara?

L.U.- Gehiena Kubara, gehienbat Euskal Herriko jendea. Astearteko hegazkin bat ateratzen da Gasteiztik; seinale jende asko joaten dela. Beste lekuetara ez hainbeste: Dominikar Errepublika, Margarita Uharte...; horiek asko jaitsi dira.

H.- Telebistan *Maité* saila ematen hasi direnetik, jende gehiagok aukeratzen al du Kuba?

L.U.- Nik uste dut aldrebes izan dela. Jendeak nola dauzkan hain harreman beroak Kubarekin, horren **ondorio** izan dela *Maité*.

“Jubilatuak gutxiago ateratzen dira orain”

H.- Lehen Karibera eta horrelako tokitara aberatsak joaten ziren; orain, berriz, edozein joaten da. Zer gertatu da? Bidaiak merkatu egin al dira?

L.U.- Askok merkatu dira bidaiak. Lehengo **txangoek** oso zerbitzu onak izaten zituzten, dena zen luxuzko hotela, eta hartara dirudun jendea bakarrik joaten zen. Eta orain denetik daukazu, askoz aukera zabalagoa. Eta bidaietan **bitartekari** gutxiago daude. Guk zuzenean kontratatzen ditugu hotelak eta. Horrek merkatu egiten ditu prezioak. Eta hegazkinak ere

gero eta merkeago daude. Baina orain badago arazo bat guretzat, dolarra garesti dagoela, eta horregatik guretzat orain ez da hain merkea..

H.- Aberatsak joaten ziren lekuetara bestelako jendea joaten bada, nora doaz orain aberatsak?

L.U.- Askok egiten dutena da, nahiz eta txango berean joan, haiek luxuzko hoteletara joaten dira. Eta gero Karibe aldean badaude, Antilletan, oso irla bereziak: Antigua, Guadalupe, Martinika, Barbados... beste maila bateko irlak. Eta gaur egunean, egia esanda, jendeari ez zaio gustatzen nabarmentzea dirua daukanik. Joaten da luxuzko hoteletara eta, beharbada txarterrean **joan partez**, hegaldi erregularrean. Baina,

bestela, beste guztiekin batera ibiltzen da nahasian; ez dute nahi beraientzako ezer berezirik prestatzea.

Beti daukazu jendea Aste Santuan, zortzi laguneko familia Orlandora, Disney World ikustera, **joaten zaizuna**, edo familia guztia joaten zaizuna urte-bukaeran Vienara hango kontzertua ikustera... horrelako gauzetan nabarmentzen dira gehiago dirudunak. Azken finean, udan denerako dago jendea. Eta jende-pila bat dago urtean zehar dirua **aurrezten** duena udan bidaiara on bat egiteko.

Turismo berdea

H.-Landa-turismoa asko entzuten da gaur egun. Baina horrek ba al du

“Jende asko Ameriketara joaten da, Erdialdeko Amerikara: Mexiko alde horretara, Costa Ricara, Guatemalara... eta, batez ere, Kubara”.

arrakastarik?

L.U.- Handia. Hirietan jendea nahikoa estresatuta bizi gara, eta gero eta gehiago ari da zabaltzen landa-turismoa, edo turismo berdea esaten zaiona. Baina hor ere aldaketak gertatzen ari dira. Lehenago zeuden herri txiki batzuk horrelako etxe bakarrekin, beti hartuta egoten zena, eta orain **aldamenean** igoal egin dute bungalow-**sail** bat, egurrezkoak izan arren eta ingurugiroan nahikoa ondo **kokatuak** egon arren, masifikazioa ekarriko duena. Hori da arriskua gerora. Oraindik baserriak dira, oso gela gutxikoak, baina ari da hori ere handitzen. Lehen kanpin txiki bat zegoen tokian orain aldameneko lurrak hartu dituzte, eta zabaltzen ari da.

H.- Hori gurean ez da asko gertatu oraindik, ezta?

L.U.- Ez hainbeste. Baina Nafarroan sortzen ari dira horrelakoak.

H.- Eta Iparraldean?

L.U.- Iparraldean oraindik ez. Nik uste dut beste kontzientzia bat daukatela, hemen ez daukaguna. Etxeak bakarkakoak dira, eta gehiago zaintzen dituzte gauza hauek.

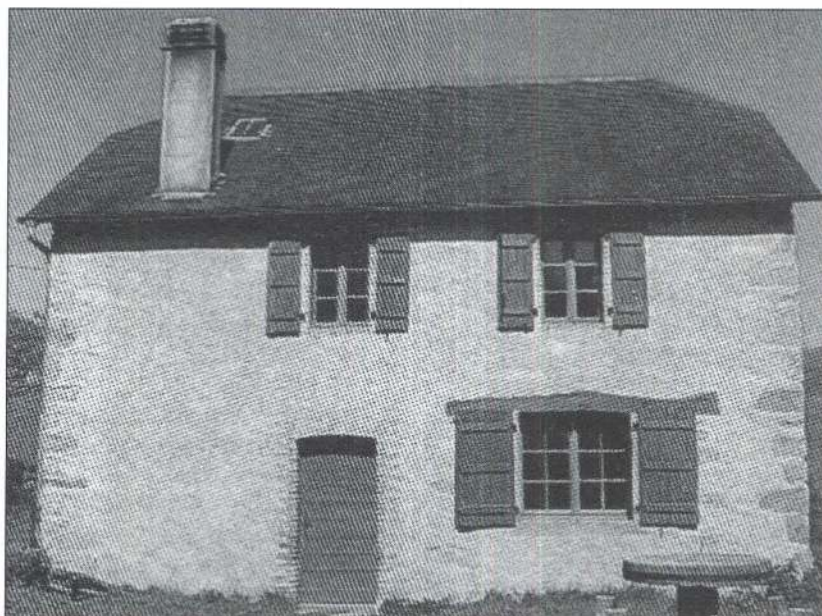
H.- Dena den, turismo berdea gehiago izaten da asteburuetan eta zubietan, ezta?

L.U.- Bai. Gehiago izaten da Aste Santuetako eta asteburuetakoa turismoa. Jendea gertura joaten da Aste Santuan eta.

“Gerora, Internet gure etsai bihurtuko da seguru”

H.- Eta udan?

L.U.- Udan ere joaten da jendea, baina gehiago Pirinio aldera, Lerida aldera... bidaia luzeagoa egiten dute. Eta hemengo etxeetara

“Turismo berdea gehiago izaten da Aste Santuan eta asteburuetan”.

kanpoko jendea etortzen da, Frantziatik asko.

H.- Esaten dutenez, bidaia-agentzia asko dago eta **lehia** handia zuen artean. Hala al da?

L.U.- Bai. Agentzia gehiegi igoal. Bidaia merkatu egin ziren, eta jende-pila hasi zen agentziak irekitzen. Eta orain gertatzen ari dena da enpresa handiak gero eta handiagoak direla, eta txikiak zirenak edo espezialdu egin dira edo bestela elkartzen hasi dira. Agentzia txiki independenteak elkartu egin dira maioristei merkeago erosteko eta horrela. Oraindik beren izena gorde arren, talde baten barruan daude. Eta asko daude. Donostia gehienbat, Bilborekin konparatuta, bidaia-agentziaz **josit**a dago. Egia esan, maioristek esaten dute estatu-mailan gehien bidaiatzen dutenak euskaldunak eta katalanak direla.

H.- Lehia beste toki batetik ere etorriko omen zaizue laster, Internetetik. Orain lagungarria zaizuenak kalte handia egingo

omen dizue gerora.

L.U.- Bai. Gure **etsai** bihurtuko da seguru. Baina oraindik jendeak beldurra dauka: ordainketak ordenadore bidez egitea edo Visa zenbakia ematea...; jendea ez da ausartzen oraindik. Baina etortzen zaigu jendea Interneten jasotako informazioarekin txartelak hemen erostera.

H.- Hori zuen onerako da, baina horrelakoek gerora zuzenean erosiko dituzte txartelak.

L.U.- Hori da. Eta hasten direnean konpainiak eta maioristak zuzenean saltzen... gu azken finean azkeneko **katea** gara. Eta hor badago arriskua guretzat. Baina oraindik ez. Hegazkin-konpainiek eskaintzen dituzten ofertak, oso zaila da informazio hori ulertzea, zein mailatan hartu behar duzun txartela, zein **baldintzatan**, edo uzten dizuten txartela aldatzen. Oso tekniko da hori dena. Eta jendea ez da ausartzen.

ALDAMEN.- Ondo, alboa. *Lado*.
SAIL.- Multzoa. *Serie, conjunto*.
KOKATU.- Ubicar.

LEHI.- Competencia.
JOSI.- Bete. Llenar.

ETSAI.- Arerioa, aurkaria. *Enemigo*.
KATEA.- Cadena.
BALDINTZA.- Condición.

Tanger ez-turistikoa Ana Romeroren eskutik

3 Gurean oporretako hilabeterik ohikoenak uztaila eta abuztua izaten dira, udan behintzat. Bada jendea **sasoi** hori **lagun hurkoari** laguntzeko erabiltzen duena. Ana Romerok horixe egin du azken bi urteotan, eta aurtan ere, **ahal badu**, hori bera egingo du. Afrikara joango da, Tanger aldera, lehen ere han izana baita.

Swahili hizkuntzan "Afrika maite dut" Nakupenda Afrika esaten da. Eta izen horixe du Barañaingo Gobernuz Kanpoko Erakunde batek. Orain lau urte sortu zen, eta horko **partaide** da Ana. Aita Txuriak eta Moja Txuriak udaro eta neguoro Ceutan eta Tangerren ibiltzen dira hango haurrei eta helduei laguntzen. 1997ko uztaillean bi lagun joan ziren Euskal Herritik Tanger aldera: Ana eta Iruñeko mutil bat.

Zokoko umeentzako haurtzaindegia Kalkutako Teresatarren **ardura** da. Haiei laguntzen ibili zen Ana: "Haur haiek gehienak ama ezkongabeen ume dira, eta askotan lan gehiago egin behar izaten da amekin umeekin baino. **Ze** Tangerren oso izen txarra dute ama ezkongabeek, eta horrelako seme-alabak **arbuia** egiten dituzte. Ama batzuk haurtzaindegian bertan aritzen dira

umeekin eta beste batzuek kanpoan lan egiten dute. Normalean haurtzaindegian dauden amak oso urrutitik etorriak izaten dira, ez dira Tanger bertakoak, eta ez dute beste lekurik bizitzeko. Hainbeste haur daude horrela, lau urtetik gorakoak ez baituzte hor hartzen. Haur horiek ez daude **errolan**; beraz, lana aurkitzeko gerora... Amak, berriz, oso gazteak dira, 16-18 urte bitartekoak" esan zigun. Haur horiek garbitu, jaten eman, siestara eramane, lo hartzen ez zutenekin jolastu, etxea garbitu, hemendik bidalitako arropa **sailkatu**... horiek ziren Anaren betebeharrak. Haur horiek **koxkortzen** direnean, Salva eta Gemma senar-emazte sevillarren haurtzaindegira joaten dira, 10 urte bete arte. Biak Sevillako Nakupenda Afrikakoak dira, eta Tangerren bizi dira. Hurrena beste moja batzuekin aritzen dira tailerretan, josten ikasten eta.

Beste talde batean ere aritu zen Ana, oso **adimen urriko nerabeekin**, eta horrelako nerabeek ere oso baztertuak omen daude Tangerren, uste baitute deabruak ukitutako pertsonak direla. Down

sindromea duten haurrak zaintzeko taldea ere bada. Baina horra bisita egitera joan nintzen, ez besterik. Txabola-auzo **txiro** batean ere izan zen bisitan.

Emakumeen **egoeraz** ere esan zigun zerbait: "Han senarrak nahi badu, **uzte-agiri** bat idatz

dezake, bere andrea utzi eta beste emakume batekin joan. Orain legea aldatu egin da. Eta berriro ezkondu nahi badu, aurreko emaztearen baimena behar du, eta honek diru piskat jasotzeko eskubidea du". Han bada emakumeen aldeko **elkarte** bat, baita europear erara jazten direnak ere, eta unibertsitatara joaten direnak. Baina beldur piskat ere badute, ze hango gizonezkoek ez dituzte horrelako emakumeak nahi ezkontzeko.

Aurretik Ceutan

Aurretik Ceutako Calamocarro **auzoan** egon zen, 1996an, udan orduan ere. Auzo horretan 500 ipar-afrikar bizi ziren, bizi edo, pilaturik. Arratsaldetan espainolezko klaseak ematen zizkien, eta, goizean, Príncipe auzo behartsuko ume musulmandarrei denetik, matematika, esaterako. Calamocarroko egoera oso larria omen zen: "Tentsio handia dago. Espainiara pasatzeko zain egoten dira, eta udan pasatzen dira gehienak. Militarren kanpadendetan bizi dira, Gurutze Gorriak ematen die jatekoa. Baina hona etortzeko hemengo norbaitengana etorri behar dute. Hemengo norbaitek esan behar du afrikar hori hartu nahi duela, norbaitek edo elkarteren batek. Gero hemen bizitzeko baimena lortu behar dute. Baina horretarako lan egiteko baimena behar dute. Eta horrela dabilta. Nire ikasle ia guztiak Espainian daude, baina bat berriro bota egin dute, Ganbiara" adierazi zigun. Ceutan zegoenean, egun batean Tangerrera egin zuen bisitaldia, umeak ikustera. Hurrengo urtean han zen Ana, Kalkutako Teresatarrekin. Baina Anak hala dio: "Eman dudanaren **aldean** handiagoa da hartu dudana".

Ana lazkaotarra txabola-auzo txiro batean.

HABE 282

GUREAN.- Gure artean. *Entre nosotros.*

SASOL.- Garaia. *Epoca.*

LAHUN HURKO.- Próximo.

AHAL BADU.- Si puede.

PARTAIIDE.- Kidea. *Miembro.*

ARDURA.- Erantzukidea.

Responsabilidad.

ZE.- Bada, ezen. *Pues.*

ARBUIATU.- Muzin egin. *Rechazar.*

ERROLDA.- Censo.

SAILKATU.- Clasificar.

KOKKORTU.- Hazi. *Creer.*

ADIMEN URRIKO.- Adimen gutxikoa.

Subnormal profundo.

NERABE.- Adoleszentea.

TXIRO.- Behartsua, landerra. *Pobre.*

EGOERA.- Situación.

UZTE-AGIRI.- Documento de abandono.

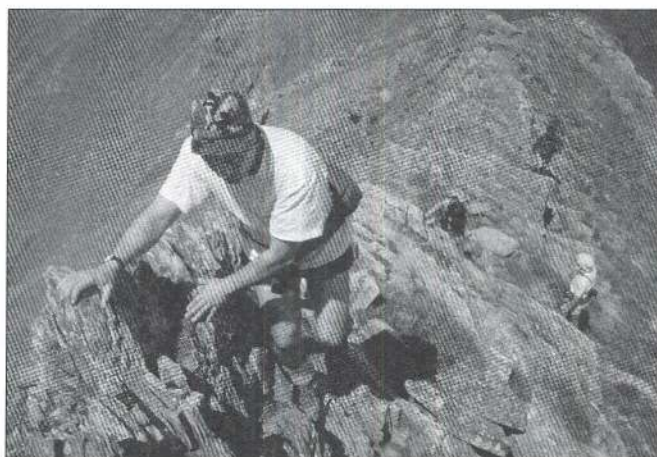
ELKARTE.- Asociación.

AUZO.- Auzunea. *Barrio.*

ALDEAN.- Ondoan. *En comparación de.*

Pirinioetan barrena

3 Iruñeko Anaitasuna mendi-
-taldeak Pirinioetako XI.
zeharkaldia antolatu du aurten.
Mendizaleak uztailaren 11n
Mediterraneo **ertzetik**, Port Boutik,
irtengo dira, eta abuztuaren 27an
iritsiko dira Bizkaiko Golkora,
Hondarribira, Pirinioetako **hamaika**
tontor eta paraje ikusgarri zapaldu
ondoren.

ARGAZKIAK: BELEN EGUZKITZAK UTZIAK

Mediterraneotik Bizkaiko Golkora oinez

Zazpina eguneko sei saiotan zatitu dute **ibilbidea**. Mendizaleak gutxienez aste beteko bat aukeratu behar du eta, nahi badu, **badauka** bi edo hiru astekoa **aukeratzea** ere. Baina hortik gorakorik ez. Beraz, zeharkaldi osoa burutzeko hurrengo urtera arte itxoin beharko du.

Mendian ohitutako jendearentzat dira ibilaldi horiek, **atsedenak** kontuan hartu gabe, egunean sei-zazpi ordu egiten baitituzte oinez. Baina, egun batzuetan zortzi ordu edo zortzi eta erdi ere ematen dituzte. Bestalde, aldapak ez dira **nolanahikoak**. Mendian gutxi **zaildutakoak** hasi egiten dira, eta lehenengo egunekoa edo bigarrenekoa bukatuko dute, baina ezin izaten dute zazpi egun segidan jarraitu; eta azkenean utzi egin behar. Hala ere, ez da superman edo superwoman izan behar ibilbidea burutzeko. Mendizaleak ez du zamarik eramaten bizkarrean, **eguerdiko otordua** besterik ez. Beste guztia antolatzaileen kontua baita. Eta hori eskertu egiten da mendian.

7 gidari eta 7 laguntzaile
Antolaketa polita du Pirinioetako trekking honek. Hamalau lagunak egiten dute lan egunero: zazpi

mendi-gidarik eta beste zazpi laguntzailek. Laguntzaileek gosaria eta afaria prestatzen dute, kanpin-dendak jarri eta kendu, erosketak egin, Land Roverretan trasteak batetik bestera eraman... Mendi-gidariak, berriz, erabakitako ibilbidean barrena eramaten dituzte mendizaleak. Gidari **trebatuak** dira, Belen Eguzkitzak, adibidez, sei urte daramatza ibilaldi honetan taldeak eramaten. Eta gehienek gidari izateko ikastaroa eginga dute.

Mendizaleak ez dira multzo handitan ibiltzen. Hiru talde antolatzen dira egunero, 10-15 lagunekoak. Eta ordu-laurdeneko **tartea** uzten dute batetik bestera, denak batera joan ez daitezen. Talde bakoitzak bi gidari ditu. Horrela, batzuek tontorretara igo nahi badute eta besteek ez, erraz konpontzen dute **auzia**: gidari batek tontorretik barrena eramango ditu mendizale ausartenak, eta besteak bide errazagotik beste gidariak. Zazpigarren gidaria, berriz, **ustekabekoetarako** da. Baten bati **orkatila bihurritu** zaiola, edo gehiago ezin duela aurrera egin, hantxe egongo da hari laguntzeko. Taldeak, beraz, aurrera jarraituko du inongo **oztoporik** gabe.

Sendagilea ere badute tartean

badaezpada ere. Baina ez dago **ezbeharrik** gertatzeko arriskurik. Zailtasun teknikorik gabeko ibilaldiak aukeratzeko dituzte. Ez dira **izotzetan** ibiliko, ezta pasabide zailenetan ere. Helburua ez baita erpinik handien edo zailenetara igotzea, itsaso batetik bestera mendiz joatea baizik.

Gero, oporren ondoren, irailean, bi eguneko kanpaldia egiten dute Zurizako kanpinean. Han biltzen dira mendizaleak argazkiak ikusteko, mendian ezagututako adiskide berriekin berriz elkartzeko, eta elkarrekin mendi-irteeraren bat edo beste egiteko. Izan ere, mendizaletasuna baita guztiak elkartu dituen.

1. astea: Port Bou - Ull de Ter (30 lagun). 44.500 pezeta.
 2. astea: Ull de Ter - Vall Ferrera (50 lagun). 44.500 pezeta.
 3. astea: Vall Ferrera - Benasque (45 lagun). 44.500 pezeta.
 4. astea: Benasque - Bujaruelo (45 lagun). 46.000 pezeta.
 5. astea: Bujaruelo - Pikatua (50 lagun). 46.000 pezeta.
 6. astea: Pikatua - Higer lurmuturra (30 lagun). 44.500 pezeta.
- Antolatzailea: Anaitasuna elkarte.
Tel. 948 25 49 00

BARRENA.- Zehar, gaundi. *A través de.*
ZEHARKALDI.- *Travesía.*
ERTZ.- Izkina, bazterra. *Orilla.*
HAMAIKA TONTOR.- Erpin edo gailur asko. *Muchas cumbres.*
IBILBIDE.- *Recorrido.*
BADAUKA AUKERATZEA.- Aukera dezake. *Puede escoger.*
ATSEDEN.- Pausaldia. *Descanso.*
ALDAPA.- Malda. *Cuesta.*

NOLANAHIKO.- Edonolakoa. *Cualquiera.*
ZAILDU.- Gogortu. *Curtir.*
ZAMA.- Pisua. *Carga.*
EGUERDICO OTORDU.-Bazkaria.
GIDARI.- *Guía.*
LAGUNTZAILE.- Lagun(du)+tzaile. *Auxiliar.*
-TZAILA atzizkiak egilea adierazten du. Adibidez: garbitzaile, antolatzaile, ikertzaile...

TREBATU.- Gaitua. *Capacitado/a.*
TARTE.- *Espacio.*
AUZI.- Kontua, gaia. *Cuestión.*
USTEKABE.- Ezustea. *Sorpesa.*
ORKATILA.- *Tobillo.*
BIHURRITU.- *Retorcer.*
OZTOPO.- Eragozpena, traba.
EZBEHAR.- Istripua. *Accidente, desgracia.*
IZOTZ.- Jela. *Hielo.*

IBILBIDEAK ETA ORDUAK

Uztailaren 12a	Port Bou (0 m.) -Tour de Carroig (670 m.) -Coll de Banyuls (591 m.)/ 5 ordu
Uztailaren 13a	Coll de Banyuls -Pic de Pradets (1.175 m.) -Font Tanyarède (1.170 m.)/ 5 ordu
Uztailaren 14a	Font Tanyarède -Pic Neulós (1.256 m.) -Las Illas (550 m.)/ 8'30 ordu
Uztailaren 15a	Las Illas -Coll de la Neige (1.140 m.) -Arles sur Tech (308 m.)/ 8'30 ordu
Uztailaren 16a	Arles sur Tech -Coll de la Cirere (1.731 m.) -Cortalets txaleta (2.150 m.)/ 8'30 ordu
Uztailaren 17a	Cortalets txaleta -Pic Canigó (2.784 m.) -Marialles aterpea (1.718 m.)/ 5'30 ordu
Uztailaren 18a	Marialles aterpea -Roc Colom (2.507 m.) -Ull de Ter (2.080 m.)/ 6'30 ordu
Uztailaren 19a	ATSEDEN-EGUNA
Uztailaren 20a	Ull de Ter (2.080 m.) -Coll de Nou Creus (2.796 m.) -Eyne (1.600 m.)/ 7 ordu
Uztailaren 21a	Eyne -Coll de Pan (2.000 m.) -Stany de la Bullosa (2.020 m.)/ 5 ordu
Uztailaren 22a	Stany de la Bullosa -Pic Carlit (2.921 m.) -Coll de Puymorent (1.920 m.)/ 7'30 ordu
Uztailaren 23a	C. Puymorent -Pic Maiá (2.540 m.) -Incles kanpina (1.875 m.)/ 6 ordu
Uztailaren 24a	Incles -Coll de la Mina (2.713 m.) -Sorteny aterpea (1.980 m.)/ 7 ordu
Uztailaren 25a	Sorteny -Portella de Rialp (2.495 m.) -Pla de Rat (2.350 m.)/ 6'30 ordu
Uztailaren 26a	Pla de Rat -Port de Rat (2.540 m.) -Vall Ferrera (1.800 m.)/ 6'30 ordu
Uztailaren 27a	ATSEDEN-EGUNA
Uztailaren 28a	Vall Ferrera (1.800 m.) -Coll de Baborte (2.628 m.) -Pla de Boavi (1.460 m.)/ 8 ordu
Uztailaren 29a	Pla de Boavi -Coll de Certascan (2.680 m.) -Cuanca (1.380 m.)/ 8 ordu
Uztailaren 30a	Cuanca -Pic Mont Roig (2.864 m.) -Alós de Isil (1.270 m.)/ 8 ordu
Uztailaren 31a	Alós de Isil -Coll de Airoto (2.625 m.) -Port de la Bonaigua (2.072 m.)/ 8 ordu
Abuztuaren 1a	Bonaigua -Port de Ratera (2.532 m.) -Bany de Tredós (1.760 m.)/ 7 ordu
Abuztuaren 2a	Bany de Tredós -Port de Rius (2.315 m.) -Viellako tunela (1.626 m.)/ 8 ordu
Abuztuaren 3a	Viella -Tuc de Mulleres (3.010 m.) -Benasque (1.900 m.)/ 8 ordu
Abuztuaren 4a	ATSEDEN-EGUNA
Abuztuaren 5a	Benasque- Port de Literol'a (2.831 m.) -Estós aterpea (1.835 m.)/ 7 ordu
Abuztuaren 6a	Estós- Gistain mendatea (2.592 m.) -Viadós aterpea (1.760 m.)/ 6 ordu
Abuztuaren 7a	Viadós -Madera mendatea (2.560 m.) -Riumajou ospitala (1.560 m.)/ 6 ordu
Abuztuaren 8a	Riumajou -Moudang mendatea (2.495 m.) -Parzan ospitala (1.500 m.)/ 6'30 ordu
Abuztuaren 9a	Parzan -Coll de Robiñera (2.809 m.) -Pineta (1.280 m.)/ 8 ordu
Abuztuaren 10a	Pineta -Coll de Añisclo (2.480 m.) -Goriz aterpea (2.200 m.)/ 7 ordu
Abuztuaren 11a	Goriz -Brecha de Rolando (2.510 m.) - San Nicolás de Bujaruelo (1.338 m.)/ 7 ordu
Abuztuaren 12a	ATSEDEN-EGUNA
Abuztuaren 13a	San Nicolás de Bujaruelo (1.338 m.) -Coll de Brazatos (2.578 m.) -Panticosako bainuetxea (1636 m.)/ 7 ordu
Abuztuaren 14a	Panticosako bainuetxea -Coll del Infierno (3.021 m.) -Sallent de Gállego (1.380 m.)/ 7'30 ordu
Abuztuaren 15a	Sallent de Gállego (1.380 m.) -Coll de Anayet (2.404 m.) -Candanchú (1.600 m.)/ 7'30 ordu
Abuztuaren 16a	Candanchú -Paso de Napazal (2.300 m.) -Lizara (1.540 m.)/ 6'30 ordu
Abuztuaren 17a	Lizara -Coll de Secus (1.754 m.) -Valle de Oza (1.230 m.)/ 6'30 ordu
Abuztuaren 18a	Oza - Petretxemako lepoa (2.082 m.) -Belagoa aterpea (1.428 m.)/ 8 ordu
Abuztuaren 19a	Belagoa aterpea -Belaiko lepoa (1.732 m.)- Pikatua (1.300 m.) / 7'30 ordu
Abuztuaren 20a	ATSEDEN-EGUNA
Abuztuaren 21a	Pikatua -Abodi (1.537 m.) -Azpegiko lepoa (1.080 m.)/ 8 ordu
Abuztuaren 22a	Azpegiko lepoa -Lepoeder (1.445 m.) - Sorogain (860 m.)/ 7'30 ordu
Abuztuaren 23a	Sorogain -Artesiaga mendatea (960 m.) -Belate mendatea (822 m.)/ 7 ordu
Abuztuaren 24a	Belate mendatea -Txaruta (1.081 m.) - Doneztebe (120 m.)/ 7 ordu
Abuztuaren 25a	Doneztebe -Mendaur (1.095 m.) -Pagolletako lepoa (500 m.)/ 7'30 ordu
Abuztuaren 26a	Pagolletako lepoa (500 m.) -Aiako Harria (829 m.) -Oiartzun (50 m.)/ 6'30 ordu
Abuztuaren 27a	Oiartzun -Jaizkibel (543 m.)- Higer lurmuturra (0 m.)/ 5'30 ordu

Mulleres
tontorrean.
Atzean, Aneto.

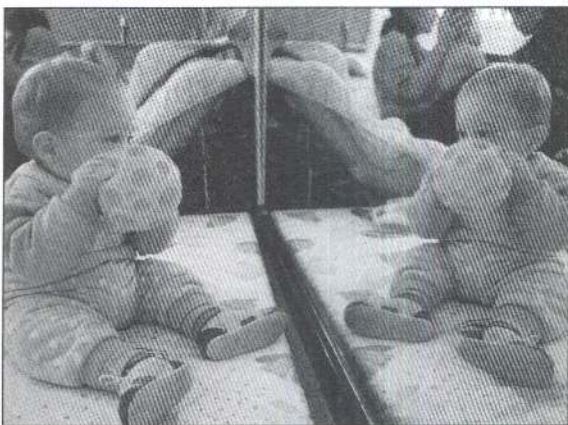
Gosaria eta afaria
antolatzaileek
prestatzen dituzte.

MONTREAL EN ZEZENKETAN ODOLIK EZ

1 Uda honetan hiru zezenketa izango dira hiri horretan. Baina legeak ez du **onartzen** animalia zezenketan hiltzea edo **zauritzea**. Beraz, **egokitu** egingo dute zezenketa. Zezenari belkrozko-**oihala** ipiniko diote bizkarrean, eta banderilak hortxe **itsasiko** dizkiote. Eta amaieran animalia bizirik aterako da zezen-plazatik.

ETXETIK HAURTZAINDEGIA ZAI NTZEN

1 Ume gaixoa! Egun guztia haurtzaindegian! **Auskalo** zer egiten dioten beste umeek! Guraso askoren **kezka** da hori. Valentziako haurtzaindegi batean, **aldiz**, gurasoak oso lasai daude. Bideo-kamara bat jarri dute jolastokian, eta Interneten bidez etxetik ikusten dituzte haurrak. **Haurtzainak** seguruenik ez dira hain pozik egongo.

DIRU BELTZA GERO ETA GEHIAGO

1 Ezkutuko ekonomia asko ari da **hazten** azken 30 urteotan. Herrialde **garatu**etan batez beste Barne Produktu **Gordinaren** %15a da gutxi gorabehera. Baina Errusian %100era **iritsi** da. Polonia ere oso aurrera dago (%45a), baita Italia (%24a) eta Espainia (%23a) ere. Beste muturrean, berriz, Suedia dago (%6a).

Oraingo diru beltza euro **bihurtzeko** arazoak izango dituzte.

LAN-ISTRIPUETAN HILDAKO ASKO

1 Ez da **txantxetako** gaia. **Iaz** Hego Euskal Herrian 113 lagun hil ziren lan-istriputan, **hiru egunez** **behin** bat. Eta asteburuak eta oporrak kentzen baditugu, askoz ere gehiago.

ZEZENKETA.- Corrida de toros.
ONARTU.- Ontzat eman. Aceptar.
ZAURITU.- Herir.
EGOKITU.- Moldatu. Adaptar.
OIHAL.- Trapo.
ITSATSI.- Sartu, pegatsi.
AUSKALO.- Batek daki. Véte a saber.
KEZKA.- Ardura. Preocupación.
ALDIZ.- Ostera, berriz. En cambio.
HAURTZAIN.- Niñero/a.

HAZI.- Handiagotu. Crecer.
GARATU.- Desarrollar.
BATEZ BESTE.- Batenaz beste. De promedio.
GORDIN.- Bruto.
IRITSI.- Heldu. Llegar.
BIHURTU.- Convertir.
LAN-ISTRIPU.- Accidente laboral.
TXANTXA.- Broma, jolasa.
IAZ.- Joan den urtean. El año pasado.

HIRU EGUNEZ BEHIN.- Cada tres días.

Azken unean eta presaka antolatzen al dituzu oporrak?

2 Oporrak, dituztenentzat, ez daude hain urrutik. Batzuek ekainaren erdi aldera hartzen dituzte. Gehienek uztailan eta abuztuan, eta gutxi batzuek, irailean. Baina nola antolatzen ditugu, azkar eta presaka, azken unean, ala lasai-lasai, behar den **astia** hartuz? Horixe galdetzeraz joan gara *Monpas* euskaltegiara, eta hona zer erantzun diguten:

ARGAZKIAK: JUAN MIGUEL GUTIERREZ (HABE)

Iñaki Campo

Ez zaizkit antolatutako bidaiak gustatzen eta, normalean, **nere kabuz** egiten ditut, eta azkeneko egunetarako uzten dut guztia. Talderen batekin joaten banaiz, **ordea**, zailagoa da hori egitea. **Ze** ez da ona beti bakarrik joatea.

Maite Díez

Udan normalean Andaluziara joaten naiz urtero. Dena prestatuta dago. Baina Aste Santuan, adibidez, beste leku batzuetara joaten naiz, eta **bat-batean** antolatzen ditut, edozein lekutara joaten naiz... **Iaz** Asturiasa joan nintzen, **landa-turismoa** egin nuen.

Patxi Arruti

Udan hondartzara joaten gara, eta Aste Santuan Pirinioetara, eta ez zait batere gustatzen inprobisatzea. Beraz, denbora behar dut oporrak antolatzeko.

Mª Venturi Cortés

Orain urte batzuk ohitura neukan **alde aurretik** antolatzeko oporrak. Eta disfrutatu egiten nuen tokiak imajinatuz, argazkiak ikusiz...

Azken **bolada** honetan nahiago dut bat-batean egitea. Igoal ez daukat pazientziarik.

Aste Santuko oporrak **garaiz** antolatzen ditut, udakoak ez, beti leku berera joaten garela, Hecho **Haranera**. Aste Santuan, berriz, aldatu egiten ditugu opor-lekuak. Gustatzen zait ezer prestatu gabe joatea, baina horrek baditu **alde txarrak**.

Carlos Arroyo

Normalean **motzak** direnez, azken momentuan prestatzen ditut. Udan hemen geratzen naiz, eta batez ere hondartzara joaten naiz. Neguan beste gauza desberdinak egiten ditut, eta eskiatzera joaten naiz kanpora, hemen ezin dudalako. Baina beti dago lekua nonbait.

Mª Victoria de Pablo

Atzerrira joaten banaiz, denborarekin prestatzen ditut: ekipaia egin, bidaiatzaile-agentziara joan... Hemen geratzen banaiz, bat-batean: posible da. Kanpinera, adibidez.

HABE 282

ANTOLATU.- Eratu, moldatu. *Organizar*.
ASTI.- Beta, denbora.
NERE KABUZ.- Nere gisara, nere kontura.
ORDEA.- Ostera, aldiz, berriz. *En cambio*.
ZE.- Bada, ezen. *Pues*.
BAT-BATEAN.- *De repente*.
IAZ.- Joan den urtean.
LANDA-TURISMO.- *Turismo rural*.
ALDEZ AURRETIK.- Aurretiaz. *Anticipadamente*.
BOLADA.- Denboraldia. *Temporada*.

GARAIZ.- *A tiempo*.
HARAN.- *Valle*.
ALDE.- Alderdia. *Lado, aspecto*.
MOTZ.- Laburra. *Corto/a*.
ATZERRI.- Estrasjeria.

2 Batzuetan liburuak plazaratu, eta hor egoten dira, apaletan **goibel**, **lozorroan**, inork edo ia inork irakurri gabe. Beharbada, horietako bat da eskuartera iritsi zaigun liburu **bitxi** hau: *La felicidad al alcance de su bolsillo. El anuncio gráfico en la prensa De San Sebastián y Bilbao (1866-1936)*, (Jose Maria Unsain Azpiroz, Michelena Artes Gráficas, Donostia, 1994). **Iragarki** gehienak gazteleraz daude, baina euskaraz ere badaude perla ederrak.

Liburua ez da iragarkien **pilatze hutsa**, badu, neurri batean, **saiakera** izateko asmoa. Sarrera-modura iragarkiaren historia labur bat dakar: Deustuko Unibertsitatean noiz hasi ziren ikasketak, iragarki-gizonak, dendariak kanpoan jartzen zituzten maskota edo **panpinak bezeroa** erakartzeko... Datu asko daude bilduta liburuan: diseinu grafikoa zeintzuek egiten zuen, **hainbat egunkarik** zenbat diru jasotzen zuen iragarkien bidez, Munduko Lehen Gerrateak nolako **eragina** izan zuen, Primo de Riveraren Diktadurak Donostian eta Bartzelonan "maillota" jaztea nola **debekatu** zuen, erlijioaren eragina, jantziak nola **aldatuz doazen**, garai batean zer bainu-jantzi eraman behar ziren hondartzara, nazionalismoa eta iragarkien arteko harremana...

Liburu eder honek 238 orrialde ditu. **Ez dago salgai**. Michelena **moldiztegiak** bere bezero eta lagunentzat plazaratutakoa da. Guk baimena eskatu, eta euskarazko iragarki bitxiak ekarri ditugu hona zuen guztion gozagarri.

GOIBEL.- Iluna. *Triste*.
LOZORRO.- *Sopor, modorra*.
BITXI.- Deigarria.
IRAGARKI.- *Anuncio publicitario*.
PILATZE HUTS.- *Mero amontonar*.
SAIAKERA.- *Ensayo*.
PANPINA.- *Muñeco/a*.
BEZERO.- *Parrokianoa. Cliente*.
ERAKARRI.- *Atraer*.
HAINBAT EGUNKARI.- *Zenbait*

PAPERREZKO ZORIONA

Nik bezelako or-
tzak nai ziñuzke?

ZOAZ BA

Dr. Luis Zatarain

Sendagilea ta Ortzalaria'rengana

DENTISTA

Efnani Kalea, 2

Lenbiziko bizitzan

DONOSTIA

Nik bezelako or-
tzak nai ziñuzke?

ZOAZ BA

Dr. Luis Zatarain

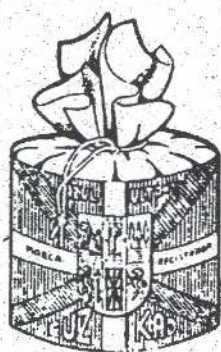
Sendagilea ta Ortzalaria'rengana

DENTISTA

Efnani Kalea, 2

Lenbiziko bizitzan

DONOSTIA

EMAKUME

Añila erosi biar dozena zorrotxu usaintsuletan

"EUZKADI"

ixenekua eskatu egin.

EMAKUME

Al comprar añil exige la marca

"EUZKADI"

en bolsitas perfumadas

Fabricado por

Proveedora Vasca

IPARRAGUIRRE, 47. — BILBAO.

Badira euskarazko iragarki gehiago ere, adibidez CAF lantegiak egin zituenak, baina horiek ez daude

liburu honetan. Beste hauek, ordea, bai.

egunkari, egunkari batzuk.
ERAGIN.- *Influencia*.
DEBEKATU.- *Eragotzi, galarazi*.
Prohibir.
ALDATUZ JOAN.- *Ir cambiando*.
EZ DAGO SALGAI.- *No está a la venta*.
MOLDIZTEGI.- *Irarkola. Imprenta*.

SW **AZKEN-AZKENA** **SW**

BIOTZ GAÑEAN EUSKOTAR GUZIAK BEAR LUTEKEN
ERLOJUA SUIZAR KRONOMETRO BIKANA

ZUZENA-EDERA-SENDOA
Platinon aldakaitzez egindako kaja
edera, margo biziz esmaltatutako
eusko ikurina ta azpian
- **GORA EUZKADI** -
ikuritza dituala. **EZAGUTUERAZ** nairik,
noranai bialtzen degu jasotzerakoan
30 peseta ordaintzekotan, besterik ez.
5 URTEAN ERANTZUTEN DEGU

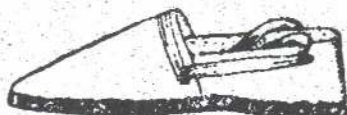
ESKA ZAIGUZU GAUR BERTAN, BIZI ZERAN
ARTEAN ESKERTUKO DIGUZU TA.

GINEBRA Etxea : APARTADO 72 : SAN SEBASTIAN
P. LARROCA, 14

Uzkudun

alprajetak

onenak dira

Alpargateri ta jankai dendetan daude saigai
Fabrika ta zuzenbidea: Birmingham, A, Donostia

URUTIZKINA 12793

GORA UZCUDUN!!!
BIRIBILKETA

DISCO Nº 183.723

Odeon

TXISTU
EUSKO KOÑAK

PLANOA edo oporrik prestatuena

3 Lehenengo, hiria aukeratu behar zen. Aurrez egin beharreko lana zen, hilabete batzuetako **aldearekin**; gehienetan, aurreko oporrak bukatu eta berehala, beranduenera urte amaieran. Hiria aukeratu bezain laster, hari buruzko informazioa jasotzen hasi behar. Zeregin lasaia zen hori: dendaz denda ibili, **eskuliburu**, gida eta planoak erosi; bidai agentziak bisitatu, ahalik eta propaganda eta foileto gehien eskuratu. Zenbait aste ematen zituen prestaketa-lan horretan; batzuetan, hiria hurbil eta oso ezaguna baldin bazen –Londres, Paris, New York...– gidaliburu eta eskuprograma sobera eta gehiegi zegoelako eta ugaritasun hartan aukeratzen jakin behar zelako; besteetan, berriz, hiria bazter samar eta ohiz kanpoko izanez gero –Puka Puka, Kinshasa edo Phnom Penh, adibidez– nahiko lan izaten zuelako gutxieneko kopuru bat osatzen, eta sarritan bidaia eta dendez gain, aldizkari espezializatu eta enbaxadetara jo behar zuen berri, argazki eta paper bila. Ez zegoen arazorik ordea: denbora sobera zuen aurretik eta presarik ez, ia-ia bidaldiaren plazerrik handiena hasi-masi hauek izaten zela esan zitekeen, **gailurretako** elurra edo itsasoko **gesala** ukitu aurretik sumatu eta **usnatzen** diren bezala. Material guztia bildu ondoren, **sailkatu** egingo zuen, **adi-adi miatu**, arretaz arakatu. Flexo aurreko gau luzeak izaten ziren, kafea eta zigarroak lagun; inoiz edo behin whisky kopatxo bat ere bai, **ibilbide** eder bat deskubritzean, txoko ordura arte ezkutu batean hiriaren magiari antzeman uste zionean. Gehienetan ordea, festa eta **algara** handirik gabeko eginkizuna izaten zen, ipurdia ondo **iltzatuta** nondik norako guztiak gobernatzen,

gerretako **patua** gudalekutan baino lehen estrategien bulego eta mapetan erabakitzen den **legez**.

Estrategia horiek bezalaxe, hiriaren planoak izaten zuen aukera desberdinen agertoki eta probaleku. Koloretako lapitzak hartuta, kalez kaleko ibilbide **balizkoak** marraztuko zituen, eta ondoren ibilbide horietako bakoitzean aurkituko zituen ikuspegi eta bazterretako argazkiak begien aurrean paratu, **karrika** eta plaza bakoitzaren izena buruan erabili eta gogoratu, hala nola gourmet **ospetsuek** kartan bertan ahogozatzen duten geroxeago **dastatuko** dituzten jaki eta ardoen zaporea.

Jan-edana ere ez zuen alferrik uztekoa. Ez zen gainera nahikoa, han zer jaten zuten, zer edaten jakitea: probatu ere egin behar izaten zuen. Herrialde hartako sukaldaritzan **berrezitatu**ko jatetxerik hurrean izanez gero, hara joko zuen behin eta berriz, eta aldian-aldian janari-edari ezberdinak eskatu, karta barruko izenen **lilurak** halaberharrez erakarrita edo, gehienetan, bertako **chef**-ari aholku eskatuta, haien herrialdea bisitatzeko asmoa ezkutatu barik, **aitzitik**, hasieratik argituz; honek asko poztu zituen jatetxeko arduradun deserrituak eta, **sorterriaren mina** **begininietara** ekarrita, oporraldi aberasgarri eta **zinezkoago** baterako hainbat kontseilu gastronomiko ematen zizkieten, beren plateren errezeta sekretua **azalduko** **bailioten**, harriturik eta miretsirik ikustean nola bisitari hark, ohar guztiak **kaiera batean** zirriborratzen ari zenak, kale eta plaza-izen guztiz gehienak ezagutzen zituen.

Jatetxe **arrotzetako otorduak** nahikoa ez edo hango jatetxerik **atzematerik** ez baldin bazuen, etxean bertan saiatzen zen janari tipikoak gertatu eta **atontzen**. Aurretik osagaiak non lortu jakitea izaten zen lanik zailena, sarri berezitasun dendetan berarentzat propio inportatua lortu behar izaten baitzituen, garesti samar irteten bazitzaion ere. Jakiak nola maneatu eta errezetaz nola prestatu, jakinaren gainean egoten zen lehendik ere, zela jatetxean jasotako berriei esker, zela –batik bat– liburudendetako estreinako bisitaldietan beti eskuratu ohi zuen sukaldaritzazko liburuaren baten bitartez. Jakia eta edaria ezezik, gainerako **xehetasun** guztietan ere –jateko ordua, esertzeko era, platerak eta abarrak ipintzeko modua–, hango ohiturak oro betetzen ahalegintzen zen beti, huraxe baitzen **ahosabaiak** gain **burmuinak** eta zentzumenak ere, toki hartako kulturaz bete eta blaitzeko modu bakarra.

Kultura esan dugu. Ez zuen ahaztuan gure lagunak. Biblioteka eta entziklopedietan ordutan jardungo zuen ikusmiran: hiri hartan museorik baldin bazen, bertan ikus zitekeen gehiena ezagutu nahi izaten zuen. Hango idazleek sortutako literatura edo bertan girotua, saiatuko zen irakurtzen, eta ezin huts egingo zuen, noski, lekuko hizkuntzaren hiztegi txipiak, besterik ez bazen ere hitzik **usuenak** jakiteko, errepikatzeko, edo entzunez gero ezagutzeko. Belarria hartara jartzeko beste bide bat musika izaten zuen, hango diskoren bat lortuz gero behintzat, baina hori ez zen izaten **eskuarki** batere lan erraza, ez eta, tamalez, bertako zinema ikusi ahal izatea ere:

ALDE.- *Diferencia.*
ESKULIBURU.- *Manual.*
GAILUR.- *Erpina, tontorra.*
GESAL.- *Salitre.*
USNATU.- *Usaina aditu. Olfatear.*
SAILKATU.- *Clasificar.*
ADI-ADI.- *Oso erne, arreta handiz.*
MIATU.- *Arakatu. Escudriñar.*
IBILBIDE.- *Recorrido.*
ALGARA.- *Carcajada.*

ILTZATU.- *Clavar.*
PATU.- *Halabeharra. Destino, hado.*
LEGEZ.- *Bezala. Como.*
BALIZKO.- *Posible.*
KARRIKA.- *Kalea.*
OSPETSU.- *Izen handikoa, famatua.*
DASTATU.- *Ahogozatu. Degustar.*
BEREZITU.- *Especializado/a.*
LILURA.- *Xarma. Encanto.*
AITZITIK.- *Alderantziz. Al contrario.*

SORTERRIAREN MIN.- *Nostalgia del pueblo.*
BEGININI.- *Pupila de los ojos.*
ZINEZKO.- *Egiazkoa, benetakoa.*
AZALDU BAILIOTEN.- *Azaldutako balioak bezala. Como si le hubieran manifestado.*
KAIERA BATEAN.- *Koaderno batean.*
ARROTZ.- *Ezezaguna. Extraño.*
OTORDU.- *Egunean zehar egin ohi den*

filmoteka eta bideo-dendetan goitik behera begiratu arren, herrialde garrantzitsuren batekoa ez bazen **bederen**, gaitz izaten zuen ezer aurkitzen.

Horrenbesteko nekerik gabe lortuko zuen egoera politikoaren informazio zehatza: gauzak nahasi antxean baldin bazebiltzan edozein albistaritan, eta bestela ere, nazioarteko aldizkari berezituetan edo horretaz diharduten urtekarietan. Politikarekin batera kirolaren berri jakinez gero, esan liteke esan, herrialde eta hiri hartaz jakin beharreko eta jakin zitekeen ia-ia guztia, bere buru barnean ondo sartuta eta egokitua zeukala horrezkero.

Hilabete batzuk ematen zituen ariketa eta gertutze hauetan, eta oporretako eguna gero eta hurrago, gero eta gertuago. Berandu baino lehen hasiko zuen posta lana, prestaketa hauetako alderdirik delikatuena: hotelen zerrenda hartu behar zuen lehenik, onenak noski, aukeran nazioarteko katea batekoak eta beraz ezagunak, Ritz edo Sheraton, kasu. Hiruzpalau hartu badaezpada eta denei gutun bera idatziko zien, aspaldidanik prestaturik zuen ingelesezko eredutik: **zinez** sentitzen zuela aurtien bertara joan ezina, baina iazko egonalditik hain oroitzapen bizi eta ahaztezina gordetzen zuenez, bihotzez eskertuko lukeela, oroigarri gisa edo, hoteleko paper zigiluduna batik bat, eta logeletako bestelako **gadget**-ak ere bidali ahal izango balizkiote, datorren urtean hutsik egin gabe itzuli ahal izatea espero zuela.

Eskaera bitxia izan arren, gehienek erantzuten zioten, ordenagailu edo artxiboetan begiratu gabe seguruenik, eta zuzendariak sinatutako gutun guztiz **adeitsuarekin** batera iristen zitzaizkion katalogo, xaboi, orrazi

eta **enparauak**, gehi, hona funtsezkoa, hotelaren ezaugarria zekarten paper eta gutunazalak. Orri zuriok ezezik, arreta osoz gordeko zuen hotelekoen gutunazala, seilu haiek aprobeztatzeko edo, hori ezin baldin bazen, seiluen zapalketa-arrastoa ahalik ondoen imitatzeke, filatelian dendaren batean crositako seilu berrien gainean.

Ia dena egina zegoen. Azken orduko bisita bidai agentzietara, hegazkinen orduak eta salneurriak jakiteko, bai eta bidaldiko beste zenbait gasturen zenbatekoa ere. Buruz zekien hiri hartan ikusiko zuen guztia. Dena zitzaion czaguna, eta bidaiaren funtsa ezezagunaren bila **abiatzea** izanik, zertarako ekin bideari? Urtero bezala, opor eguna iristean, lagunei agur esan eta idatziko ziela agindu ostean etxean sartu zen, telefonoaren erantzungailua piztu eta pertsianak jaitsi. Hilabeterako jan-edanaz **horniturik**, egunez egun egin beharreko bisitak mapetan berritzen, argazkietan egiaztatzen zituen; ezer ikusi behar ez zenetan, hango diskoak entzun eta liburuak irakurritz ematen zuen ordu alferren segida; eta bazkalondoko ordu asper nagian, gutunak idazten zizkien lagunei,

egun hartan zer ikusi eta zer egin berri zuen, zein ongi pasatzen ari zen kontatuz, hoteleko paperetan beti ere; ondoren, hoteleko gutunazal zurietan sartu, gutxi gorabeherako seilu-zapaltze bat itxuratu -inor gutxik erreparatzen die gauza horiei-, eta oporrak amaitzean, postariei lanik eman gabe bera arduratuko zen gutun haiek banan-banan lagunene gutunontzietan lagatzen; horrekin batera ikustaldia egingo zien adiskide eta ezagun haiei, eta bere oporraldietan egindako diapositibak eta erositako **oroigarriak** ikustera gonbidatu etxera. -Eta zuek, zer moduz?

Xabier Mendiguren
Opor ezberdinak
Enbido Saila
ELKAR

X A B I E R M E N D I G U R E N

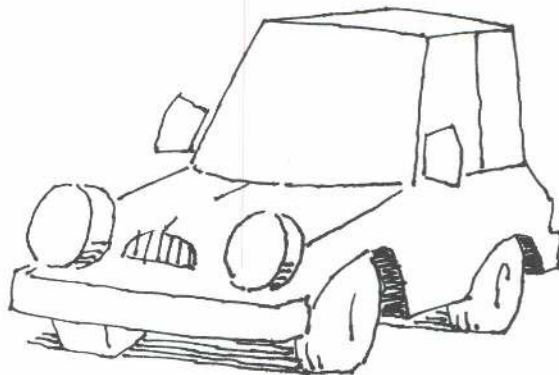

O P O R E Z B E R D I N A K

AUTOEN KOLOREAK

1 Europan gorriak saltzen dira gehien. Baina seguruenak zuriak dira. Iluntzean, kolore zuriak eta argi biziak ikusten dira ondo; beltzak eta ilunak, berriz, oso gaizki. Eta gorriak ere ez dira batere onak **ilunabarrean**. Euritan eta lainopean, **bestalde**, berdeak eta grisak ez dira ondo ikusten. Atera kontuak!

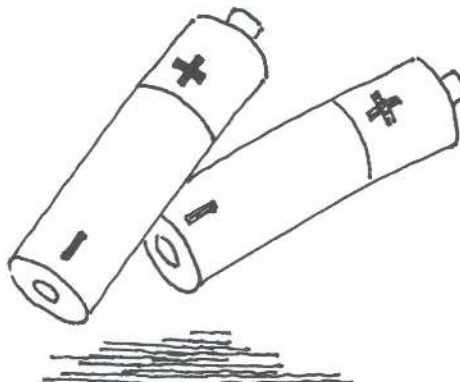

LURRINA NON ZABALDU

1 Belarri-gingiletan, lepezainean, eskumuturren barruko aldean eta **loketan** ipintzen da lurrina. Toki horietan zainetako odolak berotu egiten du lurrina, eta azkar zabaltzen da usain gozoa.

PILAK EZ DIRA EKOLOGIKOAK

1 Lasai erabiltzen ditugu pilak. Agortu ondoren pilentzako ontzi berezietan sartzen ditugu, eta **birziklatu** egiten dituzte. Hala **uste dugu behintzat**. Baina hori ez da beti egia. Botoi-**itxurakoak**, bai, birziklatzen dituzte. Baina, besteak **zabor** toxikoekin batera pilatzen ditu udaletxe askok. Beraz, pilak horrela erabilia ez dira ekologikoak.

PATATA GISATUAK ARRAINAREKIN

1 Osagaiak: 500 gr. patata, 3 **itsas-saporen isatsa**, 3 tipula, 2 baratxuri-ale, irin-piskat, baso bete ardo zuri, 2 arrautza egosita, perrexil **xehetua** eta gatza.

Tipula xehe-xehe egin eta **gorritu** piskat oliotan. Gorritzen hasten denean, baratxuri-zatiak **erantsi**, eta handik gutxira patata **zerrak** ere bai. Patatek kolore-piskat hartzen dutenean, irin-apur bat eta ardoa ere **eltzera**. Urez estali, gatza bota eta **ipini irakiten**.

Bitartean arrain-isatsei hezurra kendu eta gatza eman. Patatak erdi-**egosita** daudenean, arraina sartu eta estali ontzia. Egosten denean, perrexila bota, eta arrautza egosiekin zerbitu.

ILUNABAR.- Arratsa, iluntzea. *El anochecer.*
EURITAN.- Con lluvia.
LAINOPE.- Bajo la niebla.
BESTALDE.- Por otra parte.
LURRIN.- Perfume.
ZABALDU.- Extender.
BELARRI-GINGIL.- Lóbulo de la oreja.
LEPAZAIN.- Yugular.

ESKUMUTUR.- Muñeca.
LOKI.- Sien.
AGORTU.- Agotar.
BIRZIKLATU.- Reciclar.
USTE DUGU.- Pensamos.
BEHINTZAT.- Behinik behin. *Al menos.*
ITXURA.- Antza. *Forma.*
ZABOR.- Hondakina, zakarra. *Basura.*
ITSAS-SAPO.- Sapo, rape.

ISATS.- Cola.
XEHETU.- Desmenuzado.
GORRITU.- Dorar.
ERANTSI.- Gehitu. *Añadir.*
ZERRA.- Rodaja.
ELTZE.- Lapikoa. *Olla.*
IRAKITEN IPINI.- Poner a hervir.
EGOSI.- Cocer.

35 U R R A T S

TURISMO ETIKO BATERANTZ

3 Turismoaren bitartez herriek elkar ezagutzen dute, edo, hobeto esanda, elkar ezagutzeko bidea izan liteke turismoa. Baina gehienetan, masifikazioa **dela bide**, kanpokoak eta bertakoak oso hartueman gutxi izaten dute. Bestalde, turismoaren **azpiegiturak** kalte handiak egiten dizkio herrialde turistikoaren ingurugiroari:

hoteltzarrak eraikitzen dituzte, **bidaztiekin** animalia exotikoak etxera eramaten dituzte... Kalte horiek arintzeko zenbait **gomendio** jaso ditu *Foro Alternativo* delakoak **35 Urrats Turismo Etiko Baterantz** izeneko **hiruorrikoan**. Ez da erraza izango den-denak betetzea, baina jakinaren gainean egoteak behintzat ez digu kalterik egingo.

Santiago de Cuba. Herrialde batzuetan ez da batere zaila bertako bizilagunak ezagutzea.

1. Bidaia-agentziak, beren eskaintza turistikoak prestatu behar dituztenean, talde desberdinekin elkarlanean aritzen dira: ingurugiroa zaindu nahi duten **elkarteekin**, giza eskubideen defendatzaileekin, Hirugarren Munduari laguntzen diotenekin, etab.

2. Turismo-alorreko enpresa handi guztiek ingurugiro-arduradun bana dute. Arduradun hauek **uneoro** harremanetan egoten dira ingurugiroa zaindu nahi duten elkarteekin, turismo bigunari buruz eztabaidatzeko, turistentzat informazioa prestatu, eta jarduera turistikoek eta turismo-egiturek

ingurugiroan duten **eragina** aztertzeko.

3. Agentziek beren langileei herrialde turistikoaren ekologia, ingurugiroko arazoak eta kultur **ondarea** erakutsiko dizkiete.

4. Bidaia-katalogoek leku bakoitzean dauden eta **sor** daitezkeen arazo ekologikoei buruzko informazioa eskaintzen dute.

5. Bidaia-agentziak eta touroperadoreak turistei herrialde horietako jendearekin eta ingurugiroarekin nola **jokatu** argitzen saiatzen dira.

HABE 2002

DELA BIDE.- Dela kausa. *A causa de*.
AZPIEGITURA.- Azpianolamendua.
Infraestructura.
INGURUGIRO.- *Medio ambiente*.
HOTELTZAR.- Hotel+tzar. Oso hotel handia. Era berean: etxetzar, mamutzar, besotzar...
BIDAZTI.- Bidaiaria. *Viajero/a*.
GOMENDIO.- Aholkua.
Recomendación.

HIRUORRIKO.- *Tríptico*.
ELKARTE.- *Asociación*.
UNEORO.- Momentu guztietan.

ERAGIN.- *Influencia*.
ONDARE.- *Patrimonio*.
SORTU.- *Originar*.
JOKATU.- *Actuar*.

*Mariachiak
nonahi
azaltzen
dira
Mexikoko
kaleetan.*

6. Agentzia hauek bibliografia eskaintzen diote turistari, bidaiaren aurretik herrialdea piskat ezagut dezan. Turismo bigunari buruzko bibliografia ere eskaintzen diote.

7. Turistek **garraio** publiko edota ekologikoetan egiten dituzte beren bidaiak. Autorik gabe hobeto ezagutuko dituzte bertako **bizilagunak**, eta zenbait arazo **saihestuko** dituzte: zarata, kutsadura, auto-pilaketak, istripuak...

8. Autoa etxean utzi ez duenak giltzak ostatuan uzten ditu, eta bertako garraio publikoak erabiltzen ditu han dagoen bitartean.

9. Turismoa **nagusi den**

lekuetan, turistentzat autobus-zerbitzu bereziak antolatzen dira.

10. Autoak **alokatzen** dituzten enpresek, ahal duten neurrian, **ibilgailu** elektrikoak erabiltzen dituzte. Oporretan ez dira kilometro asko egiten eta, beraz, ez dio axola autonomia gutxiago izateak.

11. Oporrak igaro behar diren lekura joateko bidaia ere oporren zati bat da. Denboraz prestatu behar da bidaia hori, leku interesgarrietan gelditu eta **estuasu**nik gabe bidaiatu ahal izateko.

12. Bisitariak nahiago dute hotel txiki edo etxe pribatuetan ostatu hartzea, hotel handietan baino.

13. Turistak ez dira geto

turistikoetara joaten. Atzerritarrekin **egon partez**, nahiago dute bertako jendea ezagutu eta haiekin harremanetan jarri.

14. Ostatu hartzen duten eraikuntza-motak herrialdeko **kutsua** izaten du. Hala ere, eraikin horiek **hobekuntza** ekologikoak izan ditzakete, bai erabilitako materialetan, eta bai energia **aurrezteko** instalakuntzetan ere.

15. Tokian tokiko luxu eta **erosotasun**-maila izango dituzte ostatuek. Ezin dira onartu luxuzko hotelak lurralde **behartsuetan**.

16. Turismoak sortzen dituen irabazi ekonomikoak bertako jendearentzat dira; ez dira bertatik atera eta inbertsore kanpotarren poltsikoetara joango.

17. Oportokiak eredu dira ingurugiroaren **babesean**. Udalek ingurune interesgarrienak zaindu egiten dituzte, **araztegiak** jarri eta zaborrak birziklatzen dituzte.

18. Turismoa kokatzen den herrialdeetan turismo bigun integratu plangintzak elkarrekin osatzen dituzte bertako udal, ekologista, enpresari, herrialdeko politikari eta biztanleek.

19. Bertako nekazariak eta **abeltzainek** janari natural edo ekologikoak **ekoizten** dituzte. Produktu horiek eskualdeko hotel eta jatetxei saltzen dizkiete.

20. Eskaintza gastronomikoa

Eskaintza gastronomikoa bertakoa izaten da

bertakoa izaten da. Turistek, Asturiasen, ez dute Holandako gazta jaten.

21. Gosaldu ondoren, mahaia ez

GARRAIO.- Transporte.
BIZILAGUN.- Biztanlea. Habitante.
SAIHESTU.- Itzuri. Evitar.

NAGUSI IZAN.- Nabarmendu.
Destacar, prevalecer.
ALOKATU.- Akuratu. Alquilar.
IBILGAILU.- Ibil(i)+gailu. Vehículo.
ESTUASUN.- Larritasuna, urduritasuna.
EGON PARTEZ.- Egon ordez, egon beharrean. En lugar de estar.
KUTSU.- Ukitua. Toque.
HOBEKUNTZA.- Hobe(tu)+kuntza.

Mejoramiento.
AURREZTU.- Aurreratu. Ahorrar.
EROSOTASUN.- Comodidad.
BEHARTSU.- Txiroa, landerra. Pobre.
BABES.- Protección.
ARAZTEGI.- Depuradora.
ABELTZAIN.- Ganadero.
EKOIZTU.- Producir.

Urkuluko dorrea. Oporretan ez dago urrutira joan beharrik.

da plastikozko eta aluminiozko **zorroz josita** egoten, janari freskoak eta zorrerik gabeak kontsumitzen baitira.

22. Jatetxeetako kartetan eskualdeko jaki bereziak aurki daitezke, zeren gastronomia kultur ondasunaren parte baita.

Ezin dira onartu luxuzko hotelak lurralde behartsuetan

23. Turistak ingurugiroarentzat kaltegarriak ez diren kiroletan aritzen dira: ibilaldiak oinez, zaldian, txirrinduan, **igeriketa**...

24. Turistak bertako bizilagunentzat antolatzen diren **aisia** eta instalakuntza-eskaintzez ere baliatzen dira.

25. Bisitariak ez dira leku turistiko artifizialetera joaten, nahiago baitute naturan bizi eta herrialde horretako kultur **ezaugarriak beren kabuz** ezagutu.

26. Turistek argazkiak egiten dituzte, hori ere bertako jendearekin harremanetan jartzeko era erraza baita. Baina kontuz ibili behar da kamararekin: aurretik baimena eskatu, **debekuak** kontuan hartu... eta, noski, agindutako argazkiak bidali.

27. **Udatiarrek** herrialde horretan natura babesteko egitasmotan parte hartzen dute. Horrela, ariketa fisikoa egiten dute, jendea ezagutu eta, bide batez, ondasun naturala gordetzen laguntzen dute.

28. Bisitariak patxadan hartzen dituzte oporrak. Badute astia jendearekin **solasean aritzeko** eta ikusi eta entzun dutena bereganatzeko; ez dituzte leku eta monumentu-pila ito beharrean bisitatzen.

29. Bisitariak bertako artisautzari laguntzen diote "oroigarriak" erosiz, baina ez dituzte antzinako objektuak erosten, ezta marfilez, krokodilo-larruz edo koralez eginak ere. Saiatzen dira

Turistek garraio publiko edota ekologikoetan egiten dituzte beren bidaiak

bertako ondasun natural eta kulturalari kalte ez egiten.

30. Turistek opari txikiak eramaten dituzte beren herrialdetik (liburuak, sukaldaritzako errezetak...), ez daitezen izan beti hartzaileak, trukean ezer eman gabe.

31. Bisitariak ongi prestatzen dira atzerriko herrialdeak bisitatu behar dituztenean: hizkuntza ikasi piskat, bertako literatura irakurri...

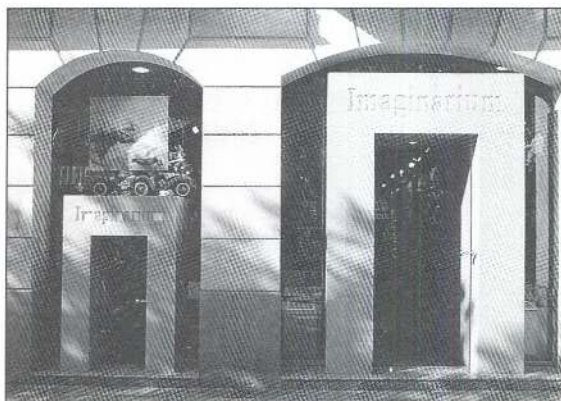
32. Haurrei dirua eta gozokiak eman ordez, turistek nahiago dute herriko eskolari gauza baliagarriak opari egitea.

33. Turistek ez dituzte beren luxu, bitxi, bideokamera eta horrelakoak harrokeriaz erakusten, batez ere bertako jendeak antzekorik erosteko aukerarik ez duenean.

34. Turistak bidaia luzeak ez egiten saiatuko dira. Urrutiko bidaietan hegazkina **ezinbestekoa** da eta garraio-mota horrek asko kutsatzen du. Bestalde, urrutira joatean, kultura, hizkuntza eta bizimoldeen arteko **bereizketa** handitu egiten da.

35. Gero eta jende gehiago gelditzen da etxean oporretan, geure herria hobeto ezagutu eta kanpoko lagunak gurera gonbidatzeko aukera ematen baitigu.

ARGAZKIA: X. ELIZABAL

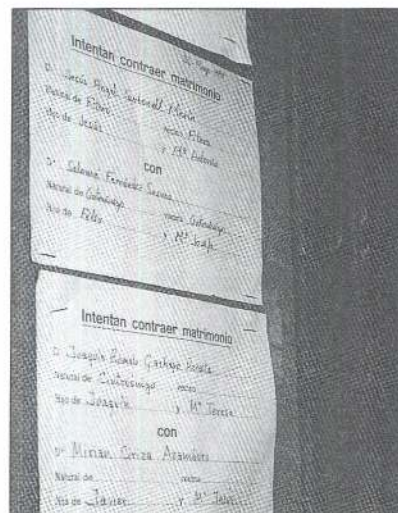

GASTEIZKO DATO KALEAN

1 Bada denda berezi bat, jostailuak saltzen dituen, eta bi ate dituen. Bai, bi ate! Bat handia, helduentzat, eta bestea txikia, umeentzat, edo oraindik ume sentitzen direnentzat.

ZINTRONIKOKO ELIZAN

1 Elizatari askotan ezkon-deiak jartzen dituzte iragarki-tauletan. Bikotearen izen-abizenak, nongoan diren eta noren seme-alaba diren azaltzen da. Norbaitek ezkontza horren kontra eragozpenen bat badu, apaizarekin hitz egin behar du, eta berari esan bikote hori zergatik ezin den ezkondu. Ezkon-deiaren hasieran esaldi bat azaltzen da: "Ezkondu nahi dute..." Gazteleraz, ohikoena, "Desean Casarse, Desean Contraer Matrimonio" da hasierako esaldi hori, baina Zintronikon ez.

LAZKAO ETA VELAZQUEZ

Velázquez Sevillako pintore famatuak koadro asko egin zituen: *Las Meninas*, *Los Borrachos*, *Las Hilanderas*, *El Niño de Vallecas*... **1** Baina vallecastar hori ez omen zen ez vallecastar, eta ez ume, Lazkaoko ipotx bat baizik. Halaxe azaltzen da *Michelena Artes Gráficas* etxeak plazaratu duen *Epicos, Pícaros y Disonantes* (*Doce guipuzcoanos en la penumbra*) liburuan. Liburuaren egilea Juan Aguirre da, eta marrazkilaria, Josemari Aleman Amundarain.

1 Jay Seth Rosenblatt psikologo amerikarra da, eta UNEDeko doctor honoris causa. Ikerketa bat egin du saguekin 30 urtez. Kumea izan berri duen sagu eme bati odola atera, eta birgina zen beste sagu bati sartu zion. Bigarren sagu horrek, ordu gutxira, ama-sena lortzen zuen, eta ama-sen hori handitu egiten zen beste sagu baten kumeak astebetaz ondoan edukita. Ikerketek diotenez, hormona batzuk kume-aldian sortzen dira, eta hormona horiek amaren berezko maitasuna sortzen dute. Baina era berean, denbora batez kumeak aitaren ondoan egoten badira, aita ere berezko maitasun hori lortzeko gai da. Eta tximinoetan, eta gizakietan? Horiek dira ikerketaren hurrengo urratsak.

AITAREN MAITASUNA

HELDU.- Adulto/a.
ELIZATARI.- Pórtico de iglesia.
EZKON-DEI.- Proclama de matrimonio.
IRAGARKI-TAULA.- Tablero de anuncios.
BIKOTE.- Pareja.
ABIZEN.- Deitura. Apellido.
ERAGOZPEN.- Impedimento.

IPOTX.- Nana. Enano.
IKERKETA.- Azterketa.
Investigación.
KUME.- Cría.
EME.- Hembra.
SEN.- Instinto.
SORTU.- Originar.
BEREZKO.- Natural.
GAI IZAN.- Gauza izan. Ser capaz.

TXIMINO.- Tximua. Mono.
GIZAKI.- Ser humano.
URRATS.- Pausoa. Paso.

HABE 282

2 COMPAY SEGUNDO:
"Lo Mejor De La Vida"
DRO/WUEST 1998

Kuban, **zenbaiten ustetan** munduko **irla** musikazaleenean, azken urtean erritmo-esplosio bat egon dela esan genezake, **era** guzietako musika **jorratuz**: rap, salsa, jazz, klasikoa etab. Hala ere, gaur orri honetara ekarri dugun *Compay Segundo* deitzen dioten musikaria ez da azken momentuko **aurkikuntza** bat inolaz ere. 90 urte bete berri ditu eta Miguel Matamoras, Antonio Machín eta Benny Moré-ren laguna izan zen.

Iaz "Grammy" sari bat (musika-industriaren Oskar saria) jaso zuen Ry Cooder-ek **ekoiztutako** "Buena Vista Social Club" diskoan parte hartzeagatik. Cooder-en hitzetan *Compay Segundo* gizon bakar horietakoa da, energia bereganatu eta zabaltzen duten musikari horietakoa alegia.

Disko honetan "Son Cubano" **deritzan** musikaren **muina** eskaintzen digu, Ernesto Lecuona, Matamoras, Machín eta beste kubatar egile handien kantak bata bestearen atzetik kantatuz. Musika alaia, letra ironikoak eta erritmo etengabea da konpakto honetan aurkituko duzuna.

2 ESTEBAN ELIZONDO: "Ataungo Organo Barroko Iberikoa". Ed. Motette 1997

Ataungo San Martin elizan Gipuzkoan dagoen musika-tresnarik preziatuena aurkitzen da: XVIII. mendeko organoa. Lorenzo Arrazola, Oñatiko organo egileak, **osatu** zuen 1761. urtean eta harrigarria da lortu zuen kalitatea kontuan hartuz ez zela sekula Euskal Herritik atera.

Orain dela gutxi **urteen poderioz** zituen **ajeak** konpondu egin dituzte bai doinu aldetik baita ere dekorazio aldetik, nabarmena baitira organo honek dituen margoak eta irudiak (batez ere bi alboetan margotuta dauden tubo aho zabalak).

Konpakto honetan, organo barrokoari **ondo doakion** musika-programa berezi bat eskaintzen digu Esteban Elizondo organojole donostiar **ospetsuak**. Konposatzaile gehienak euskaldunak dira eta hauen lanci esker Ataungo organoak sortu ditzakeen soinu eta errejistro desberdin guztien erakusketa bat entzuteko aukera dugu grabazio eder honetan.

Dena den, organo honek duen kolore eta indar guztia ezagutzeko, urtean zehar bertan eskaintzen diren kontzertuetara joatea gomendatuko nuke **txundituta** uzten baitu hara joaten den guztia.

Iñigo Zeberio

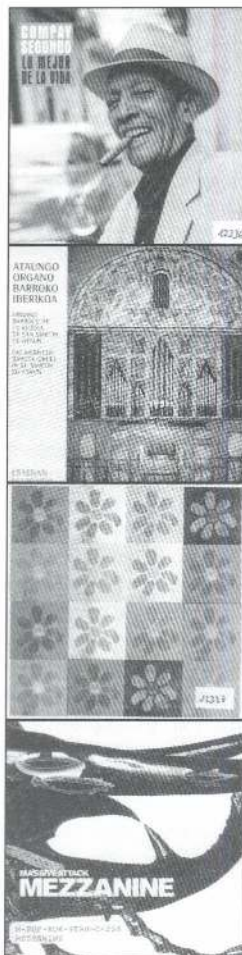

JAMES **3**
The Best Of...
3.300 pta.

Talde zoragarri horietako bat.
Beste bat ezta? Honekin

zenbatgarrena dugu jadanik? Hau zoragarri-zoragarria, ordea. Pentsa *Brian Enok* berak ere hori **baieztatzen** badu... Hemen ez gabilta **txantxetan**. **Erresuma Batuan** soinuak **josten** urteak egin dituen taldea. Sekula ez da izan zerrendak sutu dituen horietakoa, baina beti, disko guztietako kanturen batekin, lortu dute zerrendetan lehen hamarren artean tarte egitea. *Tim Booth*, taldeko abeslaria, da pertsona-izena duen banda honetako protagonista. *The Best Of...* hau, izenak **dioen bezala**, **arrakasta**-bilduma bat da, abesti berri eta hori guztia ere bai, baina ez omen da taldearen despedida. Puntu eta aparte izan arren, ez dela azken puntua alegia. Eta hemendik aurrera zer egingo duten, hori beraiek ere ez omen dakite. Itxaropena ez dugu galdu. Guk badugu konfiantzarik hauengan.

MASSIVE ATTACK **3**
Mezzanine
3.300 pta

Hauek ere Erresuma Batuatik datoz, baina *James* taldea bere garairik **oparoenean zortzikote** bat izan bazen, hau hirukote sortu zen eta hirukote izaten **darrai** oraindik. Bi diskoak herrialde beretik etorri arren, ondo desberdinak dira, bat orain artekoa, eta beste hau berriz hemendik aurrerakoa. 91an sortu zen *Massive Attack*, eraso masiboa, eta garai hartan tokatu zen Golkoko gerratea zela eta taldearen izena *Massive*-en utzi behar izan zuten; baina, hura bukatzearekin batera, **berreskuratu** zuten beren lehengo izena. Hauekin batera hasi zen Bristol hiriko mugimendu musikal guztia, *Trip Hop*-arena hauena da. *Mezzanine* hau hirugarren diskoa dute, lehendabiziko zoragarri, eta bigarren xelebre baten jarraipen **berritzailea**. Momentuan **erpín-erpínean** daude, horrek bultzatuta batek baino gehiagok erosiko du disko hau itsu-itsuan, eta gero sorpresa...! Hau ez baita belarri guztietarako egiten dena.

JoseIna Etxeberria

ZENBAITEN USTE.- Batzuen ustea.
IRLA.- Uharteia. *Isla*.
ERA.- Mota, moldeak.
JORRATU.- Landu. *Cultivar*.
AURKIKUNTZA.- *Descubrimiento*.
EKOIZTU.- *Producir*.
DERITZAN.- *Que se llama*.
MUIN.- Guna, mamia. *Meollo*.
OSATU.- *Componer*.
URTEEN PODERIOZ.- Urteen

eraginez.
AJE.- *Achaque*.
ONDO DOAKION.- *Que le va bien*.
OSPETSU.- Izen handikoa, famatua.
TXUNDITU.- Guztiz harritu. *Pasmar, dejar de una pieza*.
BAIEZTATU.- *Afirmar*.
TXANTXA.- Jolasa. *Broma*.
ERRESUMA BATUA.- *Reino Unido*.
JOSI.- *Entrelazar*.

DIOEN BEZALA.- *Como dice*.
ARRAKASTA.- *Exito*.
OPARO.- Naharoa, emankorra. *Fértil*.
ZORTZIKOTE.- *Ochote*.
DARRAI.- Jarraitzen du. *Continúa*.
BERRESKURATU.- *Recuperar*.
BERRITZAILE.- Berri(tu)+tzaile.
Renovador/a.
ERPÍN-ERPÍN.- Punta-punta.

**ENEKO
AGERROA**
Yon Etxaide
Erein,
210 orr.
1.750 pta.

3 Eskuartean duguna idazle donostiarrak aspaldi idatzitako nobela historikoa dugu.

Aspaldikoa izan arren, zenbait liburuk ez du ordea urteak joan ahala zapore gozorik galtzen.

"Gorrotua lege" edo eta "Joanak joan" gogoko dituenak ez dio honi ere **muzin egingo**.

Liburua 1948an idatzia izan zen lehenengoz "Agur Zuberoa" izenburupean, baina frankismoa zela eta ez zen argitaratua izan.

Egileak **harrobi** historikora jotzen du bere eleberririk moldatzeko eta badirudi bere izakera konformagaitzak lanak behin eta berriz berrikusi eta hobetzea agintzen diola. Horren argibide dira esaterako "Joanak joan" **eleberriarren** edizio hobetu eta osatuak eta baita liburua **hornitzen** duten ohar eta **zehaztapenak** ere.

Eleberria VII. mendeko Euskal Herrian kokatzen da eta hiru **erresumaren** arteko borrokak kontatzen zaizkigu: euskotarrak, frankoak eta akitaniarrak. Horiakin batera euskal legea, kristautasun eta maitasuneko erakuspide dira nagusi, guztia euskara txukun eta freskoan.

Liburu amaieran bada atal bat guztiz interesgarria **deritzodana**, Jon Miranderi buruz hitz egiten diguna. Bertan, egilea tono malenkoniatsu eta **sentiberan** Miranderen alderdi **gizatiarraz** eta heriotzaz mintzo zaigu. Apaltasun eta sentiberatasunez beteriko hitzak dituzu hauek, diferentzia guztien gainetik maitasunez gainezka datozkigunak.

**EZTIA ETA
OZPINA**
Patxi Zubizarreta
Alberdania,
160 orr.
1.450 pta.

3 "Egun hartan ulertu nuen, lehendabiziko aldiz, ipuin-kontalariak zioten harako hura, esan nahi baita: bizitza itsas **uhinen** antzekoa dela, eta orain gora eramaten bazaitu ere, konturatu gabe beherantz hasiko dela, atzera gorantz hasteko. Eztia eta ozpina". Eta horrelakoxea dugu oraingoan kontatzen zaigun istorioa ere, ezitsua eta ozpintsua aldi berean.

Marokoko Imlil herriskan bizi da Sehim, Selim Al-Qadi gaztea, eta, hango askok bezala, mendebaldeko bizimodu eta aberastasunarekin **egiten** du **amets**. Liburuan funtsean Selimek Parisera nola ihes egin zuen kontatzen digu.

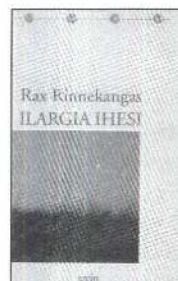
Gutxitan bezala, eta marko geografiko zabala izanda, egileak **zertzelada** oso gutxitan jakinarazten dizkigu arabiarren bizimoduaren nondik-norakoak, Marrakex hiriko kaleen berri, hango ilunabarrak eta **egunsentiak**.

Liburuaren azken kapitulua hasierako lehenengoa ere izan zitekeen. Bertan mugalari bati egindako eta aldizkari ezagun batean argitaratutako elkarrizketa dator; protagonistaren azken ibileren berri ematen du, pateran Bidasoako ibaia zeharkatu zueneko.

Ihesaldiaren istorioak liburuaren lehen atala osatzen du eta bigarrenean Selimek Bilbon ezagutu zuen neska baten **egunerokoa** ematen zaigu. Maitasuna eta iraganaren mina adierazten duten lerroak.

Horrez gain, zenbait ipuin eta asmakizun arabiar ere kontatzen dira irakurlearen atseginerako.

Finean, eztia ahoratzean sumatzen den sentsazioa jasotzen du irakurleak liburua irakurritakoan, ondo eginiko lanaren gozamina.

ILARGIA IHESI
Rax Rinnekangas.
Itzultzailea: Jose
Fran Ispizua.
Erein,
128 orr.
1.350 pta.

3 Seguraski Rax Rinnekangas idazlearen lanik ezagunena oraingoan dakargun "Ilargia ihesi" izango dugu.

Liburua 1991an argitaratu zen Jose Fran Ispizua zumaiairak itzulua eta, egilearen esanetan "Inglaterran edo Alemanian argitara nezakeen liburua, baina euskaraz hasi nahi izan dut. Euskaraz publikatze hau neure izaeraren isla izan da. Ez nuen merkatuaren interesetara **makurtu** nahi". Ez dugu ahanzi behar, idazleak, hainbat urtetan Donostian bizi izanaz gain, oso ongi ezagutzen dituela gure herri-inguruak.

Nobelak, hiru gaztetxoren haurtzaroko **bizikizunak** kontatzen dizkigu Finlandiako iparraldeko baserri-giroan. Baina, nahiz eta Finlandian kokatuta egon, euskal irakurleari guztiz ezaguna zaion mundua datorkio burura, lur zabalak, **belar-korkoinak**, belarra moztea, **haga** zorrotzetan pilatu, traktoreetan belartegira eramateko, behiek neguan zer jana izan dezaten. Eta baserri-giro horretan ezin ahaztuzko **sinesmena**. Bekaturik gabeko bizimodua, kristautasuna eta Jainkoarekiko harreman estua nagusitzen dira baserriararen.

Elementu horiek present daude nobelan zehar, baina **nahigabea** dugu benetako protagonista. **Lagun minaren** heriotzak sortzen duen jasanazineko nahigabea. Sufrimendu hori hamahiru urteko mutiko batek kontatzen digu bere lehengusina Sonia istripuz hil denean.

Hiru neska-mutilen arteko erlazioa, bizitzako inozentzia eta heriotzaren nahigabea ditugu azken finean nobelaren ildo nagusiak. Guztia kontaketa erraz eta arinean **gorpuztua**.

Agurtzane Aiestaran

MUZIN EGIN.- Arbuiatu. *Rechazar*.
HARROBI.- Cantera.
ELEBERRI.- Nobela.
HORNITU.- Dotar.
ZEHAZTAPEN.- Xehetasuna.
Puntualización.
ERRESUMA.- Reino.
DERITZODANA.- Iruditzen zaidana.
SENTIBERA.- Samurra. *Sensible*.
GIZATIA.- Humano.

OZPIN.- Vinagre.
UHN.- Olatua. *Ola*.
AMETS EGIN.- Soñar.
ZERTZELADA.- Ñabardura. *Pincelada*.
EGUNSENTI.- Goiztiria, egunabarra.
El amanecer.
EGUNEROKO.- Diario.
MAKURTU.- Lerratu. *Doblegar*.
BIZIKIZUN.- Vivencia.
BELAR-KORKOIN.- Metaxorroa.

Montón de heno.
HAGA.- Palo.
SINISMEN.- Fedea.
NAHIGABE.- Atsekabea. *Dolor*.
LAGUN MIN.- Lagun kuttuna. *Amigo/a íntimo/a*.
GORPUZTU.- Mamitu. *Cuajar, tomar cuerpo*.

Bilbo Zaharra euskaltegiak barnetegi berria MUXIKAN

SOLASEAN ETA JOLASEAN SEME-ALABEKIN

3 "Ipuinen kontaketa" izeneko bideozinta hau argitaratu berri du HABEK, gurasoei beren umeei ipuinak nola kontatu eta zenbait **aholku** eta **eredu** eskaintzen dizkiena.

Material hau Familia Bidezko Transmisioaren programaren baitan **txertatzen** da. **Aipatu programa** honetarako zenbait modulu **tajutzen** ari da HABE, gai ezberdinak aitzakia hartuta. Modulu horietako batek "Ipuinen kontaketa" du gai eta euskarazko B eta D ereduetan ikasten ari diren 2-6 urte bitarteko umeen guraso euskaldunei zuzendurik dago. Guraso horiek gutxieneko komunikamena eduki behar dute horrelako modulu batean **murgiltzeko; hots, gauza izango** dira ahozko eta idatzizko **mezuak** ulertzeko, batetik, eta beren ideiak, esperientziak eta sentimenduak adierazteko, bestetik.

"Ipuinen kontaketa" modulu honek 24 orduko **iraupena** du, 2 orduko 12 saiotan banatuta. Saio hauek **burutzeko**, ikusentzunezko materialaz gain material idatzia ere eskaintzen da bai irakaslearentzat eta bai ikaslearentzat.

Bideozintak bi bertsio ditu: gipuzkeraz eta bizkaieraz. Bi ordu eta laurden inguruko iraupena dute, bestalde. Edukiari dagokionez, berriz, zenbait ipuin-kontalarik kontaturiko 10 ipuin eskaintzen

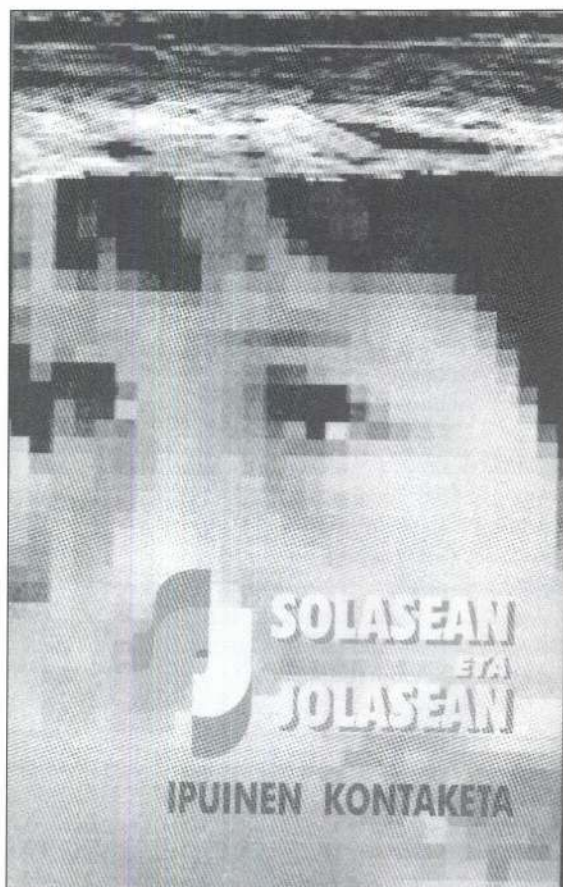
2 Gorozika auzoko eskola **eraberritu** dute, eta bertan ikasgelak, logelak, sukaldea eta **jangela** egin dituzte. Hirurogeita hamar ikaslerentzako tokia du **egoitzak**. Udako ikastaroetarako **zabalduko** dute. Baina oporretatik aurrera ere, urtean zehar, euskara-ikastaroak emango dituzte bertan. Gaztetxoei, 8 urtetik 13 urtera bitartekoei, asteburuko ikastaroak eskainiko dizkiete, ostiralean hasi eta igandera bitartekoak. Helduei ere horrelako ikastaro **laburrak** emango dizkiete, eta, **zenbaitetan**, baita aste betekoak ere.

dira: Pello Añorgak, M. Jose Insaustik eta Zurriola ikastolako irakasleek batuan; Joxe Arratibelek gipuzkeraz eta Tomasa Uriartek bizkaieraz. Pello Añorgak, esaterako, ipuinak kontatzeko dauden hainbat baliabideren aurkezpena egiteaz gain, bi ipuin kontatzen ditu:

"Kilkerra" eta "Ixabel". M. Jose Insaustik, berriz: "Mandazain". Zurriolako ikastolakoek: "Barbantxo", "Hiru **antxume** eta azeria" eta "**tximuen** lurraldea". Joxe Arratibelek: "Txomin ipurdi" eta "Sorgina eta andre ederra" eta Tomasa Uriartek: "San Kristobal Pasajerue" eta "Periko Zorroztu".

Ipuin horietaz gain ipuinen kontaketa bere baitan dituen hainbat alderdiri ere erreparatzen zaio, hala nola: famili giroan gertatu ohi diren hiru egoeraren **antzezpena**, ipuin-idazle batekin

egindako elkarrizketa, hainbat gurasori egindako inkesta, ahoz ahoko transmisioa beren etxetan nola egin den kontatzen diguten bi gurasoren testigantza, ipuinen ilustrazioek umeengan duten **eragina** eta abar.

3 Nola elkartu hiri bateko euskaldunak? Edo euskara ikasten ari direnak? Eta nola **zabald**u euskal kultura? Galdera horiek zituzten buruan Iruñeko **Karrikiri elkartekoek**. Bada, **Ezetz Asmatu** izeneko txapelketaren bidez. Eta halaxe egin zuten. Iruñeko euskaltegi guztietara bidali zituzten eskutitzak txapelketaren **berri emateko**, eta uste zuten **harrera** kaskarra izango zutela, 10 bat talde edo 30 ikaslek bakarrik emango zutela izena. Baina **emaitza** oso **bestelakoa** izan da, 70 talde animatu baitira. Aldizkaria kaleratzen dugunean, txapelketa finitua izango da, maiatzaren **hondarrean** izan zelako finala. Finala **salbu**, kanporaketa guztiak eskola-orduetan izan ziren apirilean hasita. Finalerako otordu handi bat zuten prestatua, festa-giro mundiala denentzat! Gu hirugarren kanporaketa ikusten izan ginen **Miluze** euskaltegian.

Irrati honek txapelketan zehar emaitzen berri eman die entzuleei. Eta bestetik, zuzeneko konexioak egin dituzte irratiarako.

Iruñeko euskaltegi guztiak

Alde batetik, **Miluze** euskaltegiko hiru ikasle, **Iparraldeko tigreak** ziren, eta **bozeramailea** Ismael zen. Talde guztiek zuten beren bozeramailea. Bozeramaileak erantzun behar zituen galderak **taldekideekin** hitz egin ostean. Tigreen **aurkari**en bozeramailea **Bea** zen; beste bi neskekin batera **IKA**ko taldea osatzen zuten, edo nahi baduzue, **Flamarique Anoz anai-arrebak** taldea. Eta bi taldeoi animoak ematen beren ikaskideak, gelako lagunak, hantxe aritu ziren txaloka eta aupaka...

Bi taldeok zazpina galdera erantzun behar zituzten. Galderak egiten **Karrikiri** elkarteko **Silvia** eta **Espe** zebiltzan. Galderak **gaika sailkatuta** zeuden bost ataletan: geografia, historia, kultura, Iruñea, eta **gaurkotasuna**. Aparte, bi irati-galdera. Galdera bakoitzak 10 puntuko balioa zuen. Talde batek **huts egiten** bazuen, beste taldeak erantzuteko aukera zuen, baina orduan bost puntu balio zuen erantzunak. Beraz, 14 galdera guztira eta horietatik 4 **Euskalerrria**

Karrikiriko Silvia eta Espe, eta bi taldeak.

Irratiak egindakoak ziren. Hau da, Iruñerriko **Euskalerrria Irratiak** galdera-mordoa grabatu zituen, eta gero **Karrikirikoek** txapelketa jokatzeko euskaltegiara eramaten zituzten. 70 talderentzako galderak preparatzea ez da mauka. **AEK**,

IKA, **Miluze**, **Hizkuntz Eskola**, **IBI** eta **Funtzionarioen euskaltegiko** ikasleek hartu zuten parte txapelketan. Lan **itzela** egin behar izan zuten **Karrikirikoek zein** irratikoek galdera-erantzunak prestatzen. Txapelketaren ostean

ZABALDU.- Hedatu, barreiatu. *Difundir.*

ELKARTE.- Asociación.

BERRI EMAN.- Informazioa eman.

HARRERA.- Abegia. *Acogida.*

KASKAR.- Eskasa, erdipurdikoa. *Regular.*

EMAITZA.- Ondorena. *Resultado.*

BESTELAKO.- Desberdina. *Diferente.*

HONDAR.- Amaiera, bukaera.

SALBU. Izan ezik. *A excepción de.*

BOZERAMAILE.- Portavoz.

TALDEKIDE.- Talde+kide. Taldeko laguna. Era berean: bazkide, ikaskide, lankide...

AURKARI.- Arerioa. *Adversario.*

GAIKA.- Gai+ka. *Por temas.*

SAILKATU.- Clasificar.

GAURKOTASUN.- Actualidad.

HUTS EGIN.- Ustel irten. *Fallar.*

MAUKA.- Chollo.

ITZEL.- Handia, gaitza.

ZEIN.- Eta.

material hori *Karrikirin* geldituko da. Eta kanporaketa bakoitza amaitutakoan hamaiketako ederra egiten zuten: patata-tortila, txorizoa, pateia, tarta, Erronkariko gazta...: "Iruñea herri txiki bat bezala da. Jende asko gabiltza euskara ikasten, eta horrelako gauzekin elkarren berri izaten dugu. Oso ondo dago" esan zigun tarta-puska bat oparitu aurretik. Eta beste ikaskide batek ondotik: "Aizu, Silvia! Datorren urtean Euskal Herri mailako txapelketa egin behar da" zioen umoretsu.

HONA HAINBAT GALDERA

Beharbada ez zarete inoiz ere ohartu, baina Takonera parkearen

erdi aldean irudi edo monumentu ederra dago, gizon baten omenez. Nor da gizon hori?

Erantzuna: Julian Gayarre

Korrika izeneko herri-ekintza AEKk antolatzen du bi urtean

behin. Euskararen aldeko lekukoa eskutik eskura pasatzen da Euskal Herria osoan zehar jendeak korrika egiten duen bitartean. Zein euskal artistak egin zuen zurezko lekuko hori?

Erantzuna: Remigio Mendiburu

karrikiri

Iruñeko euskaldunon elkartea

Karrikiri elkartea iazko azaroan hasi zen txapelketarekin bueltaka.

Ezetz Asmatu! txapelketan

ARGAZKIAK: X. ELGEZABAL

Eta txapelketaren ondoren, hamaiketakoa!

HABE

Helbide honetara bidali behar da:

HABE aldizkaria
Vitoria - Gasteiz kalea, 3
20009 DONOSTIA

Izen-deiturak.....

Identifikazio Fiskalaren Kodea / Estatuko Nortasun Agiria.....

Kalea..... Zenbakia..... Telefonoa.....

Herria..... Posta-kodea..... Probintzia.....

HABE aldizkaria jaso nahi dut etxean. (Urtean 11 ale: 3.270 pezeta)

Honela ordainduko dut:

☐ Errenbolsoz

☐ HABEren izenean luzaturiko txeki bidez

☐ Transferentzi bidez (Kutxa 2101.0381.01.00030690002)

☐ Kontu korrante bidez

Bankua edo Aurrezki Kutxa.....

Sukurtsala..... K. D.

Zenbakia.....

ikusmiran

ARGAZKIA: X. ELGEZABAL

NAGORE ARANBURU

besteak beste. Talde honekin berarekin *Desperrados* antzezlanari da prestatzen. Uztailean **taularatuko** dute lehen aldiz, **oraingoz** gaztelaniaz. *Lamiak* obra ere gaztelaniaz estreinatu zuten Bartzelonan, eta hilabete osoan egon ziren han. Nagore ez omen dago ohituta gaztelaniaz **berba egiten**, eta kosta egiten zaio erdaraz antzeztea. Baina **aste**

2 Nagore Aranburu telebistak **egin du ezagun**. Hasiera batean *Jaun ta Jabe* lan sarituan aritu zen, ETB1ean, eta ostean, *Maité-n* ETB2an. Ane Gabarain, Jose Ramon Soroiz, Mikel Garmendia... **Antzezle** handiak izan ditu **lankide**, baina Nagoreri Soroiz legorretarrak egiten dio tira: "Oso ondo pasatzen nuen *Jaun ta Jabe-n*. Esan liteke nire **aitabitxia** dela" esan zigun antzezle azpeitiarrak.

Aita ere antzezle du Nagorek. Zazpi urte zituenean aitak entsaiotara eramaten zuen, eta askotan joaten zen **antzerkia** ikustera bere jaioterrian. Antzerkiarekin harreman handia du Azpeitiak, eta Nagorek ere bai, **neurri** batean. Azpeitiko *Antxieta* taldean ibili zen urte askotan eta oraintxe *Ados* taldearekin *Lamiak* antzeztan ari da: mundua konpondu nahi duen lamia modernoa da, baina ezin dio mundu guztiari lagundu, eta, azkenean, pertsona bakar bati laguntzea deliberatzen du, baina horri ondo! **Antzezlan** honetan Maite Agirrerekin egiten du lan,

buruzurrian Donostian bizi da: "Hemen gehiago hitz egiten dut erdaraz Azpeitian baino" esan zigun. Gainera, *Maité* ere gaztelaniaz da. Antzezle kubatarrekin oso gustura aritu da ETB2rako: "**Grina** handia jartzen dute antzeztean, bihotzarekin lan egiten dute. Ni ere horrelakoxea naiz, baina lan egiteko patxada horrek, erritmo lasai horrek ni neu nekatu egiten nau. Ezin dut **eraman**" esan zigun 22 urteko gazte honek.

Guk telebistan ikusten segituko dugu Nagore, baina grabaketak bukatuta ditu. Urte berean ETB1erako eta ETB2rako aritza gogor egin zaio, eta orain lasaiago ibili nahi du, antzerkian. *Desperrados*-ek langabezia du **hizketagai**, eta bertan bi pertsonaia egingo ditu Nagorek: zine bateko sarrera-saltzailea eta inkestazaile **totela**: "Totela denez, ez du inkesta bakar bat bukatzen". Baina Nagore ez da totela. Bestela joan *Lamiak* ikustera: hura elkarrizketen abiadura eta bizitasuna!

EZAGUN EGIN.- *Dar a conocer.*
 ANTEZLE.- *Actor/actriz.*
 LANKIDE.- Lan+kide. Laneko laguna.
Compañero/a de trabajo.
 AITABITXI.- *Padrino.*
 ANTZERKI.- *Teatro.*
 NEURRI.- *Medida.*
 ANTEZLAN.- *Obra de teatro.*
 TAULARATU.- *Llevar a las tablas.*
 ORAINGOZ.- *Por ahora.*

BERBA EGIN.- Hitz egin, mintzatu.
 ASTE BURUZURIAN.- Aste egunetan.
Entre semana.
 GRINA.- *Pasión.*
 ERAMAN.- *Jasan. Soportar.*
 HIZKETAGAI.- Mintzagaia. *Tema de conversación.*
 TOTEL.- Hitz-motela. *Tartamudo/a.*

Ur gainean igerian dagoen

3 Norvegia menditsuan eta Danimarka **lauan** bidaiatu ostean, Bidaiariak Stockholm-erako itsasontzia hartu behar izan zuen Kopenhagen. Itsasontzia, Malmö portuan sartu-irten bat egin, eta handik Suediako hiribururantz abiaturik, guztira hemezortzi bat orduko **itsasaldia** burutuz. **Alabaina**, denok dakigu 2000. urteko ekainaren 8an, zubi eta tunel baten arteko loturak –guztira 16 km.– elkartuko dituela Kopenhage eta Malmö hiriak, eta dagoeneko prentsak honela dioela: “Besarkada luze batean bilduko dira penintsula eskandinaviarra eta kontinente europarra.”

Harakoan, kamaroteko telebistan, Bidaiariak Pernilla August eta Samuel Fröler-ek protagonizatzen duten *Asmo onak* film ederra ikusi zuen, hain zuzen ere Ingmar Bergman zine-zuzendariaren gurasoen bizitza kontatzen duena. Eta ezin egokiagoa da “ikusi” aditza erabiltzea, filma suedieraz zelako eta Bidaiariak ezer gutxi ulertu ahal izan zuelako. Baina zorionez lehendik ere ikusia zuen eta filma baliagarria egin zitzaion Suediako bizimodu eta girora **egokitzen** hasteko.

Film luzea amaitu zelarik, Bidaiaria itsasontziko **gainaldera** irten zen. Han, haize freskoak **hotzikarak**

Stockholm hiriburua.

HIRIA

eragiten zizkion bitartean, beste zenbait filmez oroitu zen: Ingmar Bergmanen *Fanny eta Alexandre*, Bogard-ekin batera Ingrid Bergmanek protagonizatzen zituen *Udazkeneko Sonata* edo *Casablanca* mitikoaz. Greta Garboren *Anna Karenina*... Eta goizalde argiko hozkirriak –artean hirurak ez baziren ere egun argia baitzen– aurpegia freskatzen ziolarik, Bidaiariak pentsatu zuen zinema edo aktore suediarrek oso une atseginak eskaini izan dizkiotela bizitzan zehar, eta Stockholm-en igarotzekoa zen denboraldia ere hala izatea desiratu zuen.

Barrena apur bat **berotze aldera**, Bidaiaria itsasontziko kafetegira jaitsi zen. Artean zenbait jende alkohola edaten ari zen, halako itsasontziek eskaintzen duten prezio-aukera onaz baliaturik (*Duty free*). Berak, oster, kafe bat hartu zuen eta, Eskandinavian batzuetan

gertatu izan zitzaion bezala, kafe txepel eta urtsu hark **herrimina** piztu zion. Horrexegatik beharbada, kafeak baino areago, neskatxa zerbitzariaren irribarreak bizkortu zuen Bidaiaria.

–Guk hogeita hamar urtez bidaiatu izan dugu, baina orain zuen txanda iritsi da –esan zion hark irribarre zabalez.

Gero argitu zion Olof Palmer-en hilketarekin batera, Suediako ekonomia **hondoa** jotzen hasi zela, eta orain ez daudela **noiznahi** eta nolana bidaiatzeko moduan, eta garestia zaiela eguzkiaren bila joatea.

–Orain Suedian bertan geratu beharra daukagu. Ikusiko duzu Stockholm-en bertan zenbat familia suediar dabilen hara eta hona.

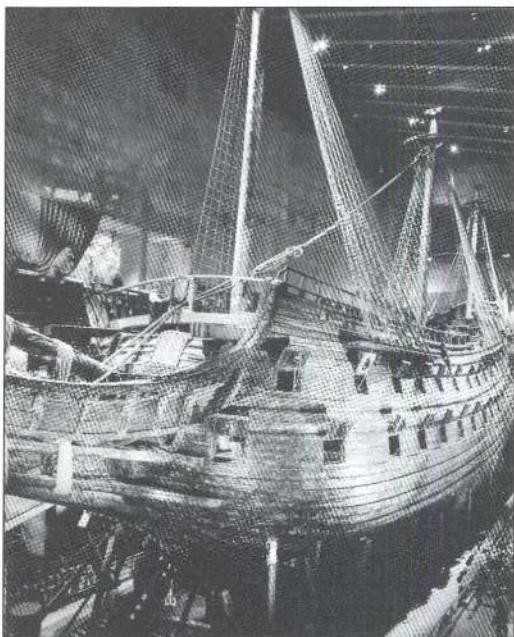
Baina zerbitzariak beste kezkarik ere agertu zion Bidaiariari:

HABE 282

LAU.- Berdina, ordeka. *Llano*.
ITSASALDI.- *Navegación*.
ALABAINA.- Hain zuzen, hain juxtu. *Precisamente*.
EGOKITU.- Moldatu. *Adaptar*.
GAINALDE.- *Cubierta*.
HOTZIKARA.- Dardara, hozkirria. *Escalofrío*.

BEROTZE ALDERA.- Berotzearen. *Para calentar*.

HERRIMIN.- Herri+min. *Nostalgia del pueblo*.
IRRIBARRE.- Barremurria, irriñoa.
HONDO.- *Fondo*.
NOIZNAHI.- Edonoiz. *En cualquier momento*.

VASA Museoko gerraontzia.

—Bederatzi milioi biztanle gara eta horietatik milioia inguru atzerritarak: finlandiarrak, hego amerikarrak... Gaur egun jaiotzen diren lau umetatik bat atzerritarren ondorengoa duzu. Hori dela eta, beharbada halako mespretxua edo **sumatuko** duzu haiekiko.

Denbora aurrera, Bidaia-riak zerbitzariarekin batera gosaldutuen eta, hark inongo gidaliburuk baino hobeki azaldu zion zer ikus zezakeen hiriburuan.

—Gure haur-denboran, eskolan denok Selma Lagerlof-en liburu hau irakurri behar izan genuen: *Nils Holgerssonen Bidaia Miresgarria Suedian zehar*. Hartan mutiko ttiki-ttiki batek **antzara** baten gainean egindako bidaia kontatzen da, eta halako batean, Stockholm-era heltzen ari direla, antzarak honela diotso: “Laster, ur gainean igerian dagoen hirira iritsiko gara”.

—Dakizunez— jarraitu zuen zerbitzariak—, hiria hamalau **uharteren** gainean eraikia dago,

Mala lakuko eta Baltiko itsasoko uren artean, eta hain da polita, askok *Iparraldeko Venezia* deitzen baitiote. Baina hiriburuan ibili eta galtzeaz gain, gutxienez hiru tokitara joan beharra daukazu: Udaletxera, Vasa Museora eta Milles Garden-era.”

Eta denbora aurrerago, elkarriketaren gaia pertsonalizatuz joan zen, eta nork bere barrena askatu zuen. Eta hitz egin zuten paradisuaz, infernuaz, askatasun pertsonalaz, sexuaz..., hau da, hemen azaltzeak luze joko lukeen gauzei buruz. Eta itsasontziaren turuta eta burrunbak

arribatzen ari zirela adierazi zienean, musu bat lehertu zen Bidaia-ria eta zerbitzariaren artean.

Bidaia-ria, kamaroterako bidean, Bernardo Atxagak idatzi eta Garik musikatu zuen kantu hau **xuxurlatuz** joan zen:

*Egun finlandiar bat
Egun finlandiar luze bat
Berrogei egun arruntten
Luzerakoa behar dut.
Egun finlandiar bat nahi nuke
Zurekin hizketan jarraitzeko
Zure hitzek on egiten didate
Lasaitu egiten naute barrendik.*

Baina Finlandiara laster joatekoa bazen ere, orduan Stockholm-en zegoen eta Bidaia-ria han ibili zen, uhartez uharte, noraezean, bereziki Dortningattan eta Erreginaren Kalean **barrena**. **Ahoa bete hortz miretsi** zituen hango kalekka zaharrak eta abenida berriak, eta ibilian-ibilian, Kontzertu Areto Urdinera heldu zen. Atariko Orfeo eta bederatzi musak ere ikusi zituen eta berehala pentsatu zuen:

“**Eraikin** honetan Nobel Sariak banatzen dituzte.” Baina lehen egun hartan bertan, beste Areto Urdin bat ikusmiratu ahal izan zuen, Udaletxekoa alegia.

—Arkitektoak urdina izatea nahi zuen, baina **adreilu** gorriak egokiagoak iruditu zitzaizkionez, gorri koloreko Areto Urdina **bilakatu** zen. Gezurra badirudi ere, areto honetan milatik gora pertsona biltzen dira Nobel Sarien bazkarian. Hori abenduaren 10ean izaten da, egunak **ozta-ozta** argitasunik izaten duenean —entzun zion gaztelaniaz mintzo zen gidari bati.

Udaletxeko Areto Urdinetik Bidaia-ria Areto Doratura igaro zen. Mosaiko izugarri batek estaltzen zituen hango **horma** handiak, eta horma nagusian “Anderea laku gainean” ikusi ahal izan zuen.

—Andere honek Stockholm **irudikatzen** du. Eskuinean ekialdeko meskitak eta hiriburuak agertzen dira; ezkerrean, oster, Mendealdearen zenbait adierazgarri, hala nola Eiffel dorrea, Askatasunaren Estatua... Izan ere, eta Turkiaren antzera, hiriburu hau bi kultura horien elkargunea izan da historian zehar —jarraitu zuen gidariak—. Areto honetan, Nobel Sarien ekitaldiko dantzaldia burutzen da.

Turista-taldeak **ez bezala**, Bidaia-ria areto hura miresten geratu zen. Gero, udaletxeko lorategietara irten eta handik berriro ere **noraezean** abiatu zen. Hala zebilela, Flemingatan kalera heldu eta *Vildsvin* jatetxea topatu zuen, eta **alboan** hitz hauek: *Basurde Bar*. Begiak **hatz-koskoez igurtzi** eta berriro irakurri zuen, eta berriro ere *Basurde Bar* irakurri zuenez, Bidaia-riak bertan afaltzea erabaki zuen.

Sumatu bezala, Bidaia-riak

SUMATU.- Nabaritu, antzeman.
Percibir.
ANTZARA.- Ganso.
UHARTE.- Irla. Isla.

XUXURLATU.- Susurrar.
BARRENA.- Zehar, gaindi.
AHOA BETE HORTZ MIRETSI.-
Admirar anonadado.
ERAIKIN.- Edificio.
ADREILU.- Ladrillo.
BILAKATU.- Bihurtu. Convertir.
OZTA-OZTA.- Doi-doi. Justamente,
apenas.
HORMA.- Pareta.

IRUDIKATU.- Representar.
EZ BEZALA.- A diferencia de.
NORAEZEAN.- Sin rumbo
ALBO.- Aldamena, ondo.
HATZ-KOSKOEZ IGURTZI.-
Restregar con las articulaciones de los
dedos.

euskaldun bat topatu zuen jatetxe hartan. Hark, karta suedieraz eta euskaraz luzatu zion Bidaiaariari, eta gustuko janariez gain, Errioxako ardoa eta patxarana eskaini zizkion **zintzurra** bustitzeko. Eta Euskal Herrikoa bezalako kaferik ez hartu arren, afalostean **honetaz eta hartaz hitz aspertu** luzea egin zuten.

–Euskal Herria hiri honekin **senidetu** beharko litzateke –esan zuen euskaldunak–. Hainbeste irla lotu ahal izateko, hamaika zubi eraiki behar izan dituzte, eta horixe da gure herriari falta zaiona: zubiak egitea...

Gero, txispatu samartua, Bidaiaariak Stockholmeko sindromea ekarri zuen hizpidera.

–Eta horretaz gain, noizbait benetan lortuko bagenu bahitua bahitzailearekin maitemintzea! Orduan beharbada **beste kuku batek joko liguke...**

Euskaldunak ostaturaino lagundu zion Bidaiaariari. Goizaldeko ordubiak izango ziren eta zerua ordurako argitzen hasia.

–Gabon– esan zuen hark.

–Egun on– erantzun honek.

Eta Bidaiaaria, lo kantu bat bailitzan, berriro ere Gariren kantua xuxurlatuz **lokartu** zen.

Biharamun goizean, eta eman zizkioten aholkuak gogoan, Bidaiaaria Vasa Museet-era joan zen. Hara sartu orduko gela batera eramane zuten, dokumental labur bat ikus zezan. Horrela jakin ahal izan zuen Gustavo II.a Adolfo erregeak gerraontzi bat eraikitzeke agindua zuela 1625. urtean. Alabaina, hiru urteren buruan itsasoratu zutenean, ontziak hondoa jo zuen Stockholmeko portuko uretan bertan. Alferrik saiatu ziren hura urazalera altxatzen. Soil-soilik kanoiak berreskuratzea lortu ahal izan zuten. **Antza**, grabitate-puntuarekin arazoak izan, **zamak** eta ontzia **desorekatu** eta denen begien bistan **hondoratu** zen. Baina portuko urak ez dira oso gaziak eta itsas pipiek ez dituzte ur haiek gogoko. Hori dela eta, 1956. urtean Anders Franzén-ek ontzia topatu eta 1961.ean altxatzea lortu zutenean, **zura** eta material

gehienak aski ongi zeudela ikusi ahal izan zuten. 1990. urtean, 333 urte igaro eta zaharberritze baten ostean, Carlos XVI.a Gustavo erregeak Vasa Museoa zabaldu zuen eta **harrezkero** han dago osatua eta apaindua. Eta Bidaiaariak ez zuen damu izan haraino joan izana, gerraontzia ikusgarria eta liluragarria iruditai baitzitzaion.

Arratsalde hartan Bidaiaariak Lidingö uhartera jo zuen. Carl Milles eskultore handiaren etxe-museoa ikustera. Egilearen obra ederren artean, Pegaso nabarmentzen zela ikusi zuen, hain zuzen ere, 1988 urte osoan, Stockholm Europako hiriburu kulturaletako bat dela adierazteko erabiliko den **ikurra**.

Eta arratsalde hartan bertan, Eskandinavian burutzen ari zen bidaia amaitzen hasteko, Bidaiaariak Helsinkirako bileteak erosi zituen. Eta bitartean, Erreginaren kaleko terrazetako batean eseri eta Rax Rinnekangas laponiarraren *Ilargia ihesi* (Erein) nobela irakurtzeari ekin zion.

Patxi Zubizarreta

Carl Milles-en Pegaso.

Stockholm-erako bidean.

HABE 282

ZINTZUR.- Eztarria. *Gaznate*.
HONETAZ ETA HARTAZ.- Denez. *De esto y aquello, de todo*.
HITZ ASPERTU.- Hizketa, berriketa. *Charla*.
SENIDETU.- Hermanar.
BESTE KUKU BATEK JOKO LIGUKE.- (Esamoldea) *Otro gallo nos cantara*.

LOKARTU.- Loak hartu. *Dormirse*.
BIHARAMUN.- Hurrengo eguna.
ANTZA.- Dirudienez. *Al parecer*.
ZAMA.- Carga.
DESOREKATU.- Oreka galdu. *Desequilibrar*.
HONDORATU.- Ir a pique.
ZUR.- Egurra. *Madera*.

HARREZKERO.- Geroztik. *Desde entonces*.
IKUR.- Señal, marca.

3 1.- Tebas hiria Antzinako Greziako garrantzitsuenen artean zegoen. Beoziako hiri nagusi horren **gudarosteko** gerrari onenak *Batailoi* izenekoan aurkitzen ziren. Zein zen gudari talde horren **ezaugarria**?

- A) Homosexualak ziren eta bikote guztiak elkarren ondoan borrokatu ohi ziren.
- B) Kanpotarrak ziren denak, mertzenarioak alegia.
- C) Familia **ahaltsuenetako** semeak ziren.

2.- K.o. 59. urtean Paulo, Tarsoko Saulo lehengo izenez, Jerusalemara deitu zuten bere **jarreraz** kontu eman zezan. Hala, beraz, nor zen kristauen burua garai hartan?

- A) Santiago
- B) Pedro
- C) Juan

3.- Europan XV-XVII. mende bitartean hainbat pertsona erre zituzten **sorginkeriaz** akusatutak izan ondoren. Zenbat gutxi gorabehera?

- A) 10.000
- B) 100.000
- C) 500.000

4.- Hong Kong 1997an **itzuli** zieten britainiarrek txinatarrei, bai, baina bazen beste kolonia bat europarren esku Txina aldean: Macau, portugesen mende berau. Hain zuzen ere, zer gertatu da Macaurekin?

- A) Portugalen diktadura erori zenean -1974, *Klabeledinen iraultza*-, kolonia guztietan deskolonizazio-prozesua hasi zen eta Txinak 1976an **berreskuratu** zuen lurralde hura.
- B) 1999an berreskuratuko du Txinak.
- C) Portugesen mende dirau eta ez dago inolako **itunik** koloniaren etorkizunari begira.

5.- *Sado-masokismo* hitzean jakin badakigu zer esan nahi duen lehenengo osagaiak. Baina zer da beti S larriaz idatzi beharreko Sado?

- A) Peruko ibaia (252 km)
- B) Japoniako uhartea (860 km2)
- C) Indiako hegoaldeko penintsula (730 km2)

6.- Ipar Amerikan, oraingo Alaskan, Columbia Britainiarrean eta Washington estatuan bereziki, *potlatch* izeneko ohitura zuten bertako indiarrek, gizon zuriek **ezin ulertukotzat jotzen** zutena. Zer ote zen *potlatch* hura?

- A) Tribuko totemaren aurrean buruko larruazala

kentzen zieten **etsaiei** hil aurretik.

- B) Urte-garai **jakin** batzuetan beren emazteak bisitarien esku uzten zituzten tribu horietako gizonak.
- C) Noizean behin, tribuko gizon nagusi batek gainerakoak bildu eta sekulako **oturuntza** ematen zien hainbat opari eginez eta aberastasun handiak bertan **xahutuz**.

7.- Stajanovista edo stajanov-zale aspaldi honetan aditzen ez den hitza da, baina garai batean aski entzuna izan zen. Nor zen Stajanov?

- A) Trotskyren laguna, hura bezala etengabeko iraultzaren aldekoa; hortaz, stajanovista hitzak iraultzaile **porrokatua** adierazi nahi du.
- B) **Meatzaria** zen eta lanean sekulako eginahalak egiten zituen produkzioa gehitzearren; hortaz stajanovista sozialismoaren alde **jo ta su** lanean ari dena da.
- C) Stalinen laguna hasieran, traizioaren pertsonifikazioa gero, naziekin izan omen zituen harremanak zirela eta.

8.- Euskaldunak bezalako **jatun-fama** duen herri batek gai horri buruzko esakerak sortu behar zituen, **esan gabe doa**. Hona horietako hiru bi zatitan emanak, zeuk ordena egokian jar ditzazun.

3Jango baduk,medikuak ez datoz
Jan-edanaren gozoa,beharra egingo duk
Jan eta hotz,kontu emanaren gaiztoa

9.- *Demokrazia deabruaren asmakaria da. Ordenak eta moralak dute soilki Jainkozko izaera*. Noren hitzak?

- A) Francisco Franco
- B) Augusto Pinochet
- C) Santo Tomas Akinokoa

10.- Jakina denez, ardoa hobetu egiten da urteekin, baina zer gertatzen da whiskyarekin?

- A) **Merkaturatu** eta ondoko bi urteetan bere puntuan dago, gero galdu egiten du.
- B) Behin merkaturatu ondoren berdin jarraitzen du beti: ona bada, on, txarra bada, txar.
- C) Zenbat eta urte gehiago igaro botilan, gero eta hobe ateratzen da.

11.- *Panem et circenses*, hau da, ogia eta ikuskizunak dohain eskatzen zituztela erromatarrek salatu zuen Juvenalek. Izan ere, inperio-garaian **garia** eta ikuskizunak **urririk** eskaintzen zitzaizkion Erromako herriari. Hala, ikuskizun horietaz gozatu ahal izateko,

GUDAROSTE.- Armada. *Ejército*.
 EZAUGARRI.- Adierazgarria, berezitasuna.
 AHALTSU.- Ahal+tsu. *Poderoso*. Era berean: indartsu, neketsu, euritsu...
 JARRERA.- Portaera. *Conducta*.
 SORGINKERIA.- Aztikeria. *Brujería*.
 ITZULI.- Bihurtu. *Restituir*.
 BERRESKURATU.- Ber+eskuratu. *Recuperar*. Era berean: berresan, berridatzi...
 ITUN.- Pacto.

EZIN ULERTUZKOTZAT JO.- *Dar por incomprendible*.
 ETSAI.- Arerioa, aurkaria. *Enemigo*.
 JAKIN.- *Determinado*.
 OTURUNTZA.- *Banquete*.
 XAHUTU.- Eralgi. *Malgastar*.
 PORROKATU.- Amorratua. *Rabioso*.
 MEATZARI.- *Minero*.
 JO TA SU.- Su eta gar. *Con mucho ardor*.
 JATUN-FAMA.- *Fama de comilón*.
 ESAN GABE DOA.- Esan beharrik ez dago. *Ni que decir tiene*.

Inperioaren garaian zenbat jaiegun ziren Erroman urtean?

- A) 86 jaiegun
- B) 137 jaiegun
- C) 182 jaiegun

12.- 1980. urteak arte, amaren sabelean 9 hilabeteak bete aurretik jaiotako haurrak **ahalik eta gutxien** ukitzea kontseilatzan zen. Urte horietan saio batzuk egin ziren: haur horietako batzuei masaia egiten zieten ordu-laurden batez hiru aldiz egunean. Zer gertatu zitzaien egoera berean baina ukitu gabe jarraitu zutenen **aldean**?

- A) Gainerakoen denbora erdian gizendu ziren eta 6 egun lehenago utzi zuten ospitalea.
- B) Denbora **bertsuan** gizendu ziren batzuk eta besteak.
- C) Haur horiek ez ukitzeko jarrera **berretsi** egin zen, masaia jaso zutenak egun batzuk geroago jarri baitziren ospitalea uzteko egoeran.

13.- Neonezko argi-**hodi** dirdiratsu horiek, kaleko publizitatean hain erabiliak, noiz eta non erabili ziren lehen aldiz?

- A) 1912, Paris.
- B) 1922, Berlin.
- C) 1928, New York.

14.- Zaldiek zutik egiten dute lo... Egia ote?

- A) Ez da egia: etzanda egiten dute lo, mundu guztiak bezala.
- B) Bai zutik eta bai etzanda egiteko **gai dira**.
- C) Hala da, bai, zutik egiten dute lo.

15.- Donostiako Aquariumean **marrazoak** laster ikusgai izango ditugula eta, esango zenuke zenbat hezur dauzkan marrazo batek?

- A) 513
- B) 324
- C) Bat ere ez

16.- Mona Lisaren erretratua Leonardo da Vinciren koadro ezagunena da. Mona Lisa, Madonna Lisa Gherardini **ezkongai**-izenez, Francesco del Giocondo florentziar aberatsaren emaztea zen. Pose-saio gogorak arintzeko eta damari **barre eragitearren**, musikariak, **tximinoak** eta bufoiak ekarrarazi zituen pintoreak. Erretratu hartan lau urtebete (1503-1507) lanean ari izan ondoren, zer gertatu zen?

- A) Erre egin zela eta orain ezagutzen duguna bigarren erretratua da, askoz arinago egina.

B) Francesco del Giocondo ez zela kontent gelditu pintorearen lanarekin eta ez zion ezer ordaindu Leonardo da Vinciri.

C) Negozioak gaizki atera zitzaizkion Giocondori eta, diru eskasez, ezin ordaindu izan zion Leonardori.

17.- Sobiet Batasunean Sherlock Holmesen Abenturak liburua **debekatu** egin zuten. Zergatik?

- A) Ingalaterra kapitalistan **kokatuak** zirelako, ezin zuten etsaiaren propagandarik egin.
- B) Kasu batean Sherlock Holmes Karl Marxen ideien aurka azaltzen delako.
- C) Espiritismoa azaltzen delako, materialistentzat **onartezina** dena.

18.- Toki berezia dute bideo-jokoek gaurko gazte askoren **aisialdietan**, guraso askoren **sakelak** salatzen duenez. Lehen bideo-jokoa *Pong* izenekoa izan zen, tabernetako makinetan jokatzen zena. Noizkoa?

- A) 1969
- B) 1971
- C) 1974

19.- Auto bat dela esanda, 404, 205, 605 esaten badugu, berehala dakigu Peugeot markakoa dela. Eta hala izan da 1928tik: ordukoa da 201 deitu zutena eta gero 301, 401, 601 eta gainerakoak etorri ziren. Gaur, erdiko 0 hori erregistratua dute eta beste automobil-egileen modeloak ezin modu horretara izendatu. Zergatik beti 0 hori erdian?

20.- Astean behin aurkitzen dugu, hilabetean bi aldiz aurkitzen dugu eta urtebetean, ordea, hiru aldiz. Zer da?

Luis Manterola

Soluzioak: 46. orrialdean

Mintzo eria eta Errupin

3 **Pazkoatan** amonak lagundu zion elizara. “Horrela eta hala portatu behar duzu, hala eta horrela **egin** behar duzu **Gurutze Santuaren**” ematen zion aholku, eta Errupinek amonaren esana zintzo aditzen zuen. Komunio Txikia egiteko sasoia zen.

Garizuman Errupinek lagundu zion amonari, **ukalondo** batetik helduta; bestean **makulua** zeraman amonak. Gezurra bazirudien ere, lau urte eskaseko tarteak asko **erasan** zien biei. Amonari **zaharrak**, eta Errupini Mintzo Eriak. **Baraurik** etorri zen Errupin, konfesatu eta komunioa hartzeko, Komunio Handia izango zena.

Kontzilio aurreko liturgiak agintzen zuen eran, aldareko santuak, goitik beheraino, zapi moreaz estalirik zeuden. Ez dakigu azpi hartan zer kuzinatzen zuten. Hotsik gabeko dardarizo txiki bat egin zuen zapiak, segundo-laurdena ere iraun ez zuena. Zapi moreari **zirriztua** ere ikusi zion Errupinek, milimetro-laurdena ere iristen ez zena. Eta dardarizoaren erdian, zirriztu hartatik mutur tiki-tikia eta begi pittin-pittinak azaldu zituen, eta oihu fin-fina egin zuen, dezibelio-laurdenekoa gehienez ere. Hala ere, ederki ikusi zuen dena Errupinek, primeran entzun zuen, eta **ortotsik** zakarrenak astindu izan balu bezala **aztoratu** zitzaion bihotza.

Xaguaren itxura hartu zion bere txikian.

–Bekatu egin duzu berriro ere –**ozendu** zen xaguaren ahotsa.

–Nola liteke, ez da posible, hemendik ez naiz irten ere egin eta? –defendatzen zen Errupin, eta gogoz kontra **harilkatzen** zitzaizkion buruan pentsamendurik txarrenak. Baina komunioa hartu aurretik berriro konfesatzeari hain barregarri **irizten zion**, halakoxe lotsa sentitzen zuen, zalantza eta guzti ere jaunartzera joan egin zen.

Xaguaren ahots fina belarritaratu zitzaion ostera:

–Bekatuan errezibitu duzu aldareko Jesus Jauna.

Eta aurrekoan bezain tinko defendatu nahi izan zuen

Errupinek, baina tormentua ez zen amaitu berriro konfesatu arte.

Seminarioko bakeak, agian, errazago libratuko zuela xaguaren **erasotik** uste izan zuen. “Usteak erdia ustel” ez, dena **ustel atera** zitzaion. Lehen bi duda baziren, gero hamar, eta lehen noizbehinka izaten bazuen xaguaren bisita, orain egunero, eta lehen gauza txikiak baziren, orain erremediorik ez zutenak. Eta kasu bakoitzaren ostean konfesatu egin behar, eta egunero, eta egunean zapi aldiz.

Eta lagunak **irriak**, eta **irribarreak**, eta algarak, eta burlak, eta **irainak jasan** behar, eta lagunik ez, eta bakarrik, eta sua, eta tormentua, eta... **etsipena**.

Dena galdutakoan, arima barne, espero zenuena ez zela existitzen komentzitzea baino ihesbide hoberik ez dago inon, inorentzat. Esperantza galdutakoan, esperantza umekeria dela pentsatzea da salbaziorako biderik motzena.

Marx, Russel, Spinoza, Darwin, Freud, Voltaire, Bilintx, Kafka, Txirrita, Unamuno, Baroja, Politzer, Gramsci... eta beste batzuk irakurri eta bere eginez **uxatu** nahi izan zuen Errupinek xagua zapi more tartetik, edota, zapi more arteko xagua gorabehera, lasai bizi zitekeela pentsatu, nahiz eta hauekako batzuek ez zuten horretan askorik laguntzen, Unamunok **kasurako**.

Metodoak ondo funtzionatu zion bolada batean, baina hura disgustua, elizako zapi moreetako partez, egun batean etxeko edozein gortinapetik azaltzen hasi zitzaionean. Fedea konjelatu, seminariotik atera eta eliza bisitatzeari uzteak ez zion **luzaro** balio izan.

Orduan xaguak Errupin burutik pasa ere egiten ez zitzaizkion gauzez akusatzen zuen, gauzarik grabe eta itsusienak hain zuzen, esateak ere lotsa ematen duen horietakoak. Zerua galtzeko beldurra menderatu zucnean, mundua ere, gelditzen zitzaion egonleku bakarra, galdu egin zuen Errupinek.

Espezialisten aginduz xaguari benenoa ipintzen hasi zen, baina deskubrimendu latzaren ondoren: xagua ez

MINTZO ERIA.- *Palabra, voz enfermiza.*
PAZKOATAN.- Pazko-garaian. *En tiempo de Pascua.*
GURUTZE SANTUAREN EGIN.- *Persignarse.*
GARIZUMA.- *Cuaresma.*
UKALONDO.- *Codo.*
MAKULU.- *Muleta.*
ERASAN.- *Afectar, atacar.*
ZAHAR.- *Zahardadea. Vejez.*
BARAURIK.- *En ayunas.*
ZIRRIZTU.- *Tartetxoa, zirrikitua. Rendija.*

ORTOTS.- *Trueno.*
AZTORATU.- *Asaldatu. Azorarse.*
OZENDU.- *Hacerse sonoro.*
HARILKATU.- *Haria bildu.*
IRIZTEN ZION.- *Iruditzen zitzaion. Crefa, opinaba.*
ERASO.- *Jazarpena. Ataque.*
USTEL ATERA.- *Gaizki atera.*
IRRI.- *Barrea.*
IRRIBARRE.- *Barremurria, irriñoa. Sonrisa.*
IRAIN.- *Laidoa. Burla.*

zebilen gortina tartean, Errupinen barnean baizik. Hura **nazka** eta **itolarria**!

Xagua, barruan edukitzekotan, hobe zen hilda bizirik baino; edo hilda ez bazen, lotan. Eta benenoa ahotik hartzen zuen Errupinek Xaguari bere razioa **hel** ziezaion. Horrek ere ez zituen eman **badaezpadako emaitzak** baino: batzuetan, bai, lo, baina esnatzen zenean eraso bizian, lehen bezain **bortitz** edo **areago**.

Ibilian-ibilian, beste espezialista batzuen eskutik jabetu zenez, Errupinek barnean zuena ez zen xagua, Mintzo Eria baizik, borrokan egitea alferrik zena. Adiskide bizitzea zen soluzio bakarra.

Elizako zapi morean edo etxeko gortinetan azaltzen zena ez zen Errupinek barruan zeramanaren islada eta **errainua baino**.

Tratua egin zuten. Errupinek Mintzo Eria, ipuinlari eta sortzaile aparta zen aldetik, zen bezalaxe errespetatu beharko zuen. Mintzo Eria, bere aldetik, Errupinen kontzientziaren **sailetan** ez zen sartuko eta hango ur garbiak ez zituen **arretuko**.

Aspaldi samar mundu honetatik joan zen amonaren izenean **egin** zuen **zin** Errupinek. Eta Mintzo Eriak irri zabala bota zion Errupini, sinadura moduan tratua zerratuta zegoen seinale.

Ez dago esaterik inoiz edo behin, **nola bata hala bestea**, deskuidatzen ez direnik, eta Errupini Mintzo Eriaren ipuinak beti gustatzen zaizkionik, edo Errupinek emandako tratua Mintzo Eriari beti atsegin zaionik, baina lehengo haserrerik gabe konpontzen dira elkarrekin.

Ezin esango dugu Errupinek fedea zeharo deskonjelatu duenik, baina fedearen lagun eta inguruko guztien adiskide da, behintzat.

Eta Mintzo Eria ere kontent dabil. Ez al da, bada, ipuin honetan Errupin bera bezain autore? Errupinek ez al zion nire lumari Mintzo Eriaren esanera eragingo?

Rufino Iraola

HABE 282

JASAN.- Nozitu, pairatu. *Sufrir.*

ETSIPEN.- *Desesperación.*

UXATU.- Aienatu. *Espantar.*

KASURAKO.- Adibidez. *Por caso.*

LUZARO.- Denbora asko.

NAZKA.- Narda, higuina.

ITOLARRI.- *Sofoco, ahogo.*

HELDU.- Iritsi. *Llegar.*

BADAEZPADAKO.- Halamoduzkoa, erdipurdikoa. *Regular.*

EMAITZA.- Ondorena. *Resultado.*

BORTITZ.- Indartsua. *Fuerte.*

AREAGO.- Gehiago.

ERRAINU.- Isla. *Reflejo.*

BAINO.- Baizik, besterik.

SAIL.- Eremua, alorra. *Campo, ámbito.*

ARRETU.- *Enturbiar.*

ZIN EGIN.- *Jurar.*

NOLA BATA, HALA BESTEA.- Bai bata, bai bestea. *Tanto el uno como el otro.*

L AZTANA

Eztarriko korapil sendo hau
nahi nuke askatzea
kanta hau bukatzean.

Ezagutu zenuen **sumendia**
etengabe **sujauzian**,
... itzaltzen doa orain.

Aitortzen dut:
haseran jolas **soil** bat zen,
haragiaren gosea,
mila mozkorren azkena.
Barkaidazu:
baina oraingo hontan ni naiz
babes eske datorrena,
fideltasunaren **aingura**.
Aldatu naiz.

Zurekin pentsatzeak
odola **irakiten** dit,
ezintasuna dakarkit...
Zu gabe...

Inoiz ez dut sinistu amodioan,
sexuaren indarrak
estali dizkit begiak.

Azkenik neri ere iritsi zait
sentimendu-garaia,
sentitzeko garaia.

Aitortzen dut:
haseran...
... zu gabe.

Burua galtzen hasi naiz
inor ez bezala maite zaitudalako,
benetan.

Benetako gauza da:
maite zaitut **laztana**!,
lotsa gabe **oihuka**:
maite zaitut **laztana**!

2 Klean da aspaldi
Latzen taldearen
bigarren CDa, *Ardi larruz*.
Baina guk berandu xamar
bada ere, lehendabiziko
diskotik, *Kontzientzia ala*
Infernua izenekotik,
arrakasta handia izan
duen abestia ekarri nahi
dugu hona: **Laztana**.
Makina bat gazte
maiteminduko zen,
maitemindu edo, abesti
honekin Euskal Herriko
bazterretan.

LAZTANA.- Maitea, kuttuna. *Amado/a*.
ARRAKASTA.- Harrera ona. *Éxito*.
MAKINA BAT GAZTE.- Gazte asko.
MAITEMINDU.- *Enamorarse*.
EZTARRI.- Zintzurra. *Garganta*.
SUMENDI.- Garmendia. *Volcán*.
SUJAUZIAN.- *En erupción*.
SOIL.- Bakarra, hutsa.
BABES.- Gerizpea. *Protección*.
AINGURA.- Ancla.

IRAKIN.- *Hervir*.
ESTALI.- *Cubrir*.
INOR EZ BEZALA.- *Como nadie*.
BENETAN.- Zinetan, egiatan.
OIHUKA.- Oihu+ka. Garraisika. *A gritos*.

ARIES

3

Animaliak maitatzen ikasi behar duzu. Hurbilenetik hasi: zeure koinatuarekin **adiskidetu**. Tripakomin ugari emango dizu, baina **onuragarria** gertatuko zaizu: lan-egoerak hobera egingo du eta diruz hobeto ibiliko zara. Ez dago larrosarik arantzarik gabe.

TAURUS

Gogoetarako garaia. Bizitzan zer lortu nahi duzun hausnartu. Maitagarri bat azalduko zaizu eta hiru desio bete ahal izango dizkizu. Baina hiru bakarrik. Lau eskatzen badizkiozu, akabo **sorginkeria**. Lehenbailehen erabaki. Zenbakia: lau.

GEMINI

Zoriontasunetik depresio beltzera pasako zara, etengabe. Orain **leun** eta gozo, orain **zakar** eta trakets; orain umore oneko, orain **muturbeltz**. Ikaskide batek du **errua**. Diagnostikoa erraza da: maiteminduta zaude. Kontuz! Oso gaisotasun arriskutsua da!

CANCER

Bidaia egiteko aukerak **barra-barra** sortuko zaizkizu. Bost egunetan sei hiritara joan beharko duzu. Nekagarria izango da, baina oso egun garrantzitsuak izan daitezke. Bost egunetan sei **maiale** izango dituzu. Itzuleran, joan kardiologoarengana.

LEO

Lotsak janda bizi zara. Ingurukoek **errukiz** begiratuko zaituzten beldur zara, batere arrazoirik gabe. Lanik gabe egotea oso gauza arrunta da. Lasai esan ikasgelan zer dakizun egiten eta zertan nahiko zenukeen jardun. Ikaskide batek lana eskainiko dizu.

VIRGO

Bolada lasaia, gorabehera handiegirik gabe. Gauzarik garrantzitsuenak bakardadean gertatuko zaizkizu. Aspaldiko partez, liburu **liluragarri** bat irakurriko duzu, kantu zoragarri bat entzungo duzu, film ahaztezin bat ikusiko duzu. **Bejondeizula!**

LIBRA

Sukaldari ona zarela esatea ondo dago, baina frogatu egin behar duzu. Gonbita itzazu **ikaskideak** etxean afaltzera. Laguntza majikorik behar baduzu, erabili kolore berdeko jantziak, zapata gorriak eta zapi zuri bat. Entsaladaz jazteaz gain, egin ikastaro bat.

SCORPIO

Lagunartean, arazoak. Ezin izango zara zeure adiskideekin bildu. Cancer direnak bidaian dira, Geminiak, lelotuta dirudite, Aries koinatuaren etxean, Leo, **burumakur**, Virgo etxe zuloan sartua. Libra batek afaltzera gonbidatuko zaitu. Zaindu **urdaila**.

SAGITARIUS

Zuk eta biok dakigun batek laguntza eskatuko dizu astoen aldeko borrokan. Desagertzeaz omen daudela eta astorik gabeko mundua oso-oso tristea litzatekeela adieraztera etorriko zaizu etxera. Hamaika aldiz esan diozu **bost axola zaizkizula** astoak. Alferrik.

CAPRICORN

Zure bizitza beteko duen zeregin bat bilatuko duzu: astoen aldeko borrokan **murgilduko** zara. **Desagertzeaz daude** eta jendea arazo horretaz jabetzea lortu behar duzu. Hasi zeure lagun sagitariusekin. Ikusteko: "Flannery eta bere astakiloak". Irakurtzeko: "Platero eta biok".

AQUARIUS

Aberasteko aukera aparta: Txinako sukaldaritzan oso erabiliak direla eta, **inurriak** saltzea bururatuko zaizu. Negozio biribila izan daiteke. Arazo handi bat: inurriak nola harrapatu? Eskaini lan hori Leo adiskideari. Langabezian dago. Oso ongi egingo luke.

PISCIS

Lanez gainezka zabilta, lehertzeaz zaude. **Aisiaz** arduratu behar duzu, osasun onari eutsi nahi badiozu behintzat. Saiatu euskal giroa bilatzen, bide batez hizkuntza lantzeko. **Bakardadeak** ere on egingo dizu. Kontuz! Arrantza ez zaizu komeni, errudun sentituko zara eta.

ADISKIDETU.- Amigarse, reconciliarse.
ONURAGARRI.- Probetxugarria. Util.
BARRA-BARRA.- Asko, ugari.
MAITALE.- Amorete. Amante.
IKASKIDE.- Ikas(i)+kide. Ikasketetako laguna.
MURGILDU.- Barneratu. Sumergirse.
DESAGERTZEAZ EGON.- Desagertzeko zorian egon.

GOGOETA.- Hausnarketa. Reflexión.
SORGINKERIA.- Aztikeria. Embrujo.
ERRUKI.- Compasión.
BURUMAKUR.- Cabizbajo.
URDAIL.- Sabla. Estómago.
INURRI.- Txinduria. Hormiga.
LEUN.- Samurra, biguna. Suave.
ZAKAR.- Jenio txarrekoa. Aspero, irritado.
MUTURBELTZ.- Kopetiluna. Ceñudo.

ERRU.- Hobena. Culpa.
BOLADA.- Denboraldia. Temporada.
LILURAGARRI.- Xarmagarria. Encantador/a.
BEJONDEIZULA!.- ¡Que te aproveche!
¡Enhorabuena!
BOST AXOLA ZAIZU.- Te importa un bledo.
AISL.- Ocio.

Bidetik atera	Y	Zure indartua	Y	Ados anglosaxoia	Y	Putre	Y
	Baieztea		Maindirea		Zaldi, hitz-elkarketan		Otso txikia
>		Y	I		Y		Y
Beldur larria	>	Z				Bular-erdia	>
*Deitura						Erakartzen duena	
>		A			Y		... edo ... norbait
Arbitro-aren lagunak	Y	Aspirinaren asmatzailea	Y	Balta	>	Edari bizi-mota	Y
Ardo-gaia			Har, atzeman		Kontso-nantea		Iratze
>		Y		Y		A	Arazo baten giltza
*Izena	>			Tona	>	Oker	Mila
Eskaria				Garratz bihurtu		Urrea	
>				Y		Y	Memoria-mota
							Ahuldu
Ez emea	>				Pailazoeck dute	>	Y
Gabezia					Bota erdian		
>			Modu-atzizkia	>	Y	Lehena	>
			Neska-izena			Euskal sindikatua	Ez irabaz
							Zakur
Bere-bizikoa	>		Y			Y	
Nafarroako herria							500
>					Landa		Bizkaiko herria
					Haurren musua		Y
Nitrogenoa	>	Egur-zati	>		Y		Norat atzizkia
Santu-izenen aurretik			Sodioa				Koma-erdia
>		Y	Eta laburra	>		... bat, apur bat	Y
			Kontso-nantea			Kontso-nantea	Y
Miaulari	>		Y		Gipuzko-ako kostaldeko herria	>	Y
							Uranioa
							Banakoa

POEMA PRESOA

Zatika emandako erantzunak osatu ahala, eraman itzazu letra zenbakidunak goiko taulara –adibidean bezalaxe– eta Juan Kruz Igerabide olerkariaren “haiku ximurretako” bat aurkituko duzu.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	U ²⁵	Z ²⁶	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45

JEROGLIFIKOA

Holyfield, Tyson...

Frontoian ezkerrekoa, zailena

Hara bertara

Gero eta balio gutxiago du

Farola besapean dute askok

Ontzat hartu

Lurretik urrunena

Eskabide

Guraize

Irrintzilaria

Behatzean jartzeko

Lur malkarren higadura

Goi mendiko etxea

Garratza

Irristakor

Zientzilariek egiten dute

Mieltxo Saralegiren harria

Gai koipatsu

Mehea, ahula

Eritasun kutsagarri

Mingots

P	A	R	1	2	A
H	A	R	A	3	4
P	5	Z	E	6	7
E	S	8	A	L	E
9	N	10	11	T	U
12	O	13	K	O	14
E	S	15	A	R	16
A	R	17	A	18	I
Z	19	20	D	21	A
22	23	24	A	R	E
L	U ²⁵	I	Z ²⁶	I	A
A	27	28	R	P	29
A	30	I	31	O	A
L	32	B	A	33	N
I	34	E	R	T	35
A	36	37	U	N	A
U	K	38	39	D	U
A	R	40	A	L	41
I	Z	42	R	43	I
M	44	45	A	T	Z

LETRA-ZOPA

Aurki itzazu irudi hauei dagozkien hitzak. Ondo gogoan hartu norabide guztietan aurki daitezkeela.

T	A	N	I	D	R	A	S	M
X	E	P	N	O	R	H	A	U
O	R	S	I	Z	O	R	N	S
R	B	I	K	A	T	Z	T	T
I	G	A	A	I	O	R	A	R
M	A	U	R	E	M	E	O	O
A	L	I	A	R	R	A	S	H
L	T	O	H	A	E	S	L	U
O	P	A	N	P	I	N	A	K

Soluzioak: 46. orrialdean

3 Munduko lau **kantoi**etan gero eta serioago ari dira jo ta fuego, jo ta ke tabakoaren kontra. Duela gutxi, Hillary Rodhman Clinton **sutan jarri** zen Leonardo Di Caprio eta Julia Robertsen aurka. Zergatik? Ez al dira, bada, planeta honek maite dituen izar estatu batuarrak? Bai, baina pekatu larria egin zuten biek. Pekatu guztietan larriena: pantailan gustura, gogoz erre egin zuten. Leonardok, benetako zigarro La Habanakoak "Romeo & Julieta" film ederrean. Juliak, zigarro finagoak bata bestearen atzetik, "La boda de mi mejor amigo" komedia **gazi-gozoan**. Hillary anderea, **aitzitik**, maite-maiteka ibili zen James Bondekin berarekin. Zer dela eta? Azkenengo filmaren hasierako momentuetan, sua eskaini ondoren, zaplasteko ederra ematen baitio **ustezko arerioari**. Aitzakiaz edo, honako esaldi hau botatzen dio aurpegira: "Merezi duzu, erretzeko bizioan erori zarelako".

Humphrey Bogart

ERRETZEN BADUZU,

Zineman betidanik erre izan da. Hasiera-hasieratik. Eta orain Hillary Rodham Clintonek dioena egia zen zinema jaio orduko: "Pantailatan erretzen duten artistek tabakoa **parekatzen** dute gizarte maila goreneko batez, ahalmen kasik guztiekin, konfidantzaz eta *glamourrarekin*". Jakina baietz. Esan ez zuen ba, **erretzeari utzi** bezain pronto tabakoari amodiozko kantu bat eskaini zion Richard Klein idazleak: "Cigarettes are sublime"? Bai horixe. Eta zineman, are magikoagoak.

Erretzen zuten artistak, desiragarrienak

Betidanik. Zinema mutua zenetik. Zinema Europako printze eta printzesa tristet betea, gainezka zegoenetik. Erretzen zuen Pola Negri izeneko aktore emakume **erbusteratuak**. Erretzen zuen munduko neska guztiek maitatu izan zuten Rodolfo Valentino hark. Keak inguratzen zuen, **laztanten** zuen, etorkizuneko emakumearen erdua izan zen Louise Brooks **patuak** markaturiko "La caja de Pandora" lan marabilosoan. **Kea zeriola** ezagutu genuen Marlene Dietrich "Lol" **galbiderako** pelikula hartan...

Bai, erretzen zuten horiek ederrenak ziren, desiragarrienak, tentalaririk finenak. Erretzaileak ziren zinematik berak kasik asmatu/sortu/inbentatu/zituen "flapper" deitutako neska gazte, aske, ausartak. 30eko hamarkadan **setiatu** zuten pantaila eta **aretoetara** hurbiltzen ziren beste hainbat neskatxarentzako ikur bilakatu ziren.

Denek erretzen zuten, zintzok eta gaizkileek

Inork ez zuen ezer esaten tabakoaren kontra. **Irudika** al liteke

ezpainetan zigarrorik ez duen Bogart bat? Ez horixe. Ezta erreko ez duen Mafiakiderik ere.

Denek erretzen zuten. Zintzok eta **gaizkileek**. Bakeroek eta espioiek. Bob Hopek eta Harpo Marxek. Sua eskatzekoa zen Lauren Bacall jainkosak kamera baten aurrean esan zuen **estraineko** esaldia. Noiz? Non? 1944ean izan zen "Tener o no tener" film **kondairazkoan**. Ikusleek hori entzun zutenean, Bogartek poxpolu bat eskaini ziola ikusi zutelarik, suzko **zirrara** sumatu zuten **erraitan**. Norbaitek geroago idatziko zuen legez, "Bikote horrek erretzea baino kontu interesgarriago, gozoago, tentagarriagoak izango zituen aurki." Ez izan dudarik.

Rita Hayworth

ERRE.- Fumar.
KANTOI.- Izkina, ertza. *Esquina*.
SUTAN JARRI.- Guztiz haserretu, sumindu. *Enfurecerse*.
GAZI-GOZO.- Agridulce.
AITZITIK.- Alderantziz. *Al contrario*.
USTEZKO ARERIO.- Presunto enemigo, tenido por asesino.
PAREKATU.- Berdinu. *Igualar*.
ERRETZEARI UTZI.- Dejar de fumar.

Era berean: edateari, ikasteari, joateari utzi...
ERBESTERATU.- Atzerriratu. *Exiliar*.
LAZTANDU.- Ferekatu. *Acariciar*.
besar.
PATU.- Halabeharra. *Destino*.
KEA ZERIOLA.- (Aditza: jario). *Fluyéndole el humo*.
GALBIDE.- Camino de perdición.
SETIATU.- Sitiar.

ARETO.- Salón.
IRUDIKATU.- Imaginar.
GAIZKILE.- Gaiztagina. *Delincuente*.
ESTRAINEKO.- Lehenengoa.
KONDAIRA.- Leyenda.
ZIRRARA.- Emoción.
ERRAI.- Sabela. *Entraña*.

izarretan dizdiratsuen zara, Darling!

Groucho Marx

Bai, joandako garai nostalgiko haietan erretzea beste zenbait mentura eta kalenturaren **adierazgarri** sentsuala zen. Pelikuletan, zigarreta bat sekulan ez da izan zigarreta bakar-bakarrik, soil-soilean. Ez sekula santan. Urte haietako apaiz askok infernura bota nahi izan zuten "Gilda" **ezinbesteko** hartan, baten bat honela mintzatzen zitzaion Rita Hayworthi: "Gehiegi erretzen duzu. Horrenbeste erretzen dutenak arazoz, debilidadez beteak dira". Derrepente, Gildaren **aldamenetik** gizon guapo-guapo bat igarotzen da. Ritak zigarreta **jaurtitzen** dio malizioski. "Nere arazo eta debilidadetatik ari naiz libratzen, besterik ez", dio maltzur.

Filmetan zigarroa, ez da zigarroa soilik izan

Ai, zenbat sekretu, zenbat isileko **mezu**, zenbat **gura** zeuden bildurik zigarro baten kean! Erre egiten zuen, gizonezkoak zorutzen eta aldrebesten zituen Jeane Moreauk. Erre egiten zuen "A bout de souffle"-n emakumezkoak

zorabiatzen zituen Jean Paul Belmondok.

Guk ere erretzen genuen Londongo zinematoki ia guztietan. Primeran, sakon, ulertzen genuen "El cielo sobre Berlín"-en **bolada** batean gizakumea **bilakatu** den aingeruaren esana: "hemen egotea, kafea hartzea, zigarro bat piztea zinen gogoko ditudan azaldu ahal izatea gustatuko litzaidake... kafea eta zigarreta... parekorik ez da..."

Bai, erretzen genuen. "Desayuno con diamantes"-eko Audrey Hepburnekin batera.

Debeku guztiak ezarri ziren, zigarreten aurka

Gero, gertatu zena gertatu zen. Tabakoa nola edo hala **gainditu** beharreko **arerio** bilakatu zen. Zinemetan ezin izan genuen jada erre. Komikietako heroe eredu zen Lucky Luke bakero **adoretsuak** urteetan ezpainean eraman izan zuen zigarroa itzali zuen eta belartxo bat aukeratu zuen **ordezko kiskil moduan**.

Bai, tabakoa ez zen jada desiragarria. **Salbuespenak**

salbuespen, jakina. "Corazón salvaje"-ko neskak nahi adina erretzen zuen. Errebolari benetakoa baitzen. **Debeku** guztiak **ezarri** ziren zigarreten kontra. Baina **arauak** hausteko izaten dira, beraz...

Beraz, orain zineman **sistema**, lege guztien gainetik dauden **matxinoak** dira erretzen dutenak. Adoretsuenak, kementsuenak. Ez legerik, ez jainko faltsurik, ez jauntxorik onartzen duten ausart **urri** horiek. Esaterako, "Smoke"-ko koadrila paregabea. Esaterako, "2013: rescate en L.A."-ko gerlari atrebitua... Bai, orain inor gutxik erretzen du pantailan. Plazer kasik debekatu hori merezi dutenek bakarrik. Beste guztiak ez **dira**, ez, **gauza**...

Begoña del Teso

Alfred Hitchcock

HABE 282

ADIERAZGARRI.- *Distintivo*.
EZINBESTEKO.- Behar-beharrezkoa. *Necesario*.
ALDAMEN.- Alboia, ondoa.
JAURTIL.- Bota. *Echar*.
MEZU.- *Mensaje*.
GURA.- Nahia, desioa.
ZORABIATU.- *Marear*.
BOLADA.- Denboraldia. *Temporada*.

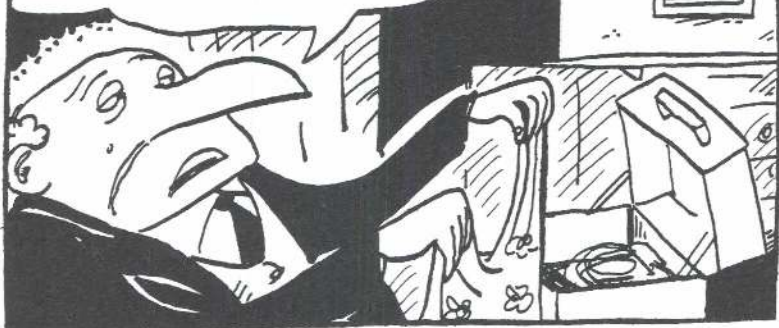
BILAKATU.- Bihurtu. *Convertir*.
GAINDITU.- Gailendu, goitu. *Superar*.
ARERIO.- Aurkaria, etsaia.
ADORETSU.- Bulartsua, kementsua. *Valiente*.
ORDEZKO KISKIL MODUAN.- A modo de sustituto mediocre.
SALBUESPENAK SALBUESPEN.- Salbuespenak aparte, *Excepciones a un lado*.

DEBEKU.- Eragozpena. *Prohibición*.
EZARRI.- *Imponer*.
ARAU.- *Norma*.
MATXINO.- *Rebelde*.
URRI.- Gutxi.
GAUZA IZAN.- Gai izan. *Ser capaz*.

PIRO BANPIROA

3

BERRIZ DIOT KONTE JAU-
NA, EZ DUT USTE HIRIRA
ETORTZEA ZENTZUZKO ERA-
BAKIA IZAN DENIK. GAZTELU-
AN HOBETO GEUNDEN.

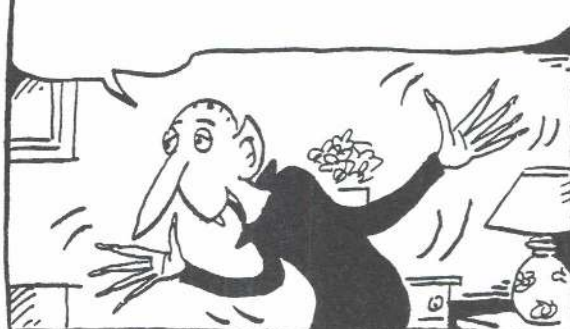
GU EZ GARA HIRITARRAK,
JENDE NOBLEA BAIZIK.
BESTE IRIZPIDE MO-
RAL BATZUK DITUGU,
ENTZUN DUDANEZ
HIRIAN ASPALDI
GALDU ZITUZTENAK.

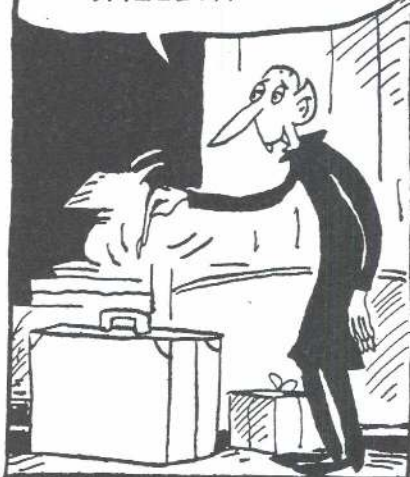
HARA, EZPA: NIK BETI ENTZUN IZAN
DITUT ZURE AHOLKUAK, BAINA ORAIN-
GOAN OKER ZAUDELA ESANGO
NUKE..

HIRIA GURE PENSILBANIAKO
GAZTELUAREN ANTZEKO DA..
HALA ERE, EZ BRABAT.

BADA ALDE GARRANTZI
HANDIKO BAT: HEMEN
BILTEGIA BETETA
DAGOELA.

EGUNKARIAK IRAKURRI
BESTERIK EZ DUZU:
ISTRIPUAK, HILKETAK,
LISTEKABEKO HERIO-
TZAK, ODOLA ALDE
GUZTIE TATIK.
HAU ZORAGARRIA
DA!

BAI PIRO KONTEA, BAINA...

BAINAK ELTZEAN, EZRA.
HEMENDIK AURRERA GU-
RE BIZIMODUA BIKAINA
IZANGO DA,
HAU MAUKA!

ZENTZUZKO.- *Sensato.*

GAZTELU.- *Castillo.*

IRIZPIDE.- *Criterio.*

AHOLKU.- *Gomendioa. Consejo.*

OKER EGON.- *Deskuidatuta egon. Estar equivocado/a.*

ALDE.- *Desberdintasuna. Diferencia.*

BILTEGI.- *Almacén.*

BAINAK ELTZEAN.- *(Esamoldea). Hitzez hitz: las vainas al puchero.*

HAU MAUKA! - *¡Qué chollo!*

ATSEGIN.- Placer.

LAGUNDUKO BEHARKO NIOKE (BERORRI).-

(Berorrikako tratamendua). Tendría que acompañarle a "Su Excelencia".

EZ DIAT USTE.- (Hitanoa). Ez dut uste. No creo.

KALE ZIRKILU.- Callejón.

GAZTELUAREN MIRA EGIN.- Echar de menos el castillo.

EZ ZEGOEN BIZITZERIK.- Ezin zen bizi. No se podía vivir.

BIZI-POZ.- Bizitzeko poza. Alegría de vivir.

BURUAN.- Al cabo de.

ZARATA.- Zalaparta. Ruido.

ATSO KOXKOR BAT.- Una viejecita.
 GORPU.- Hilotza. Cadáver.
 XURGATU.- Zurrupatu. Sorber.
 ERASO EGITEA ERE! - ¡Es que atacar a....!
 LEPA-ZAIN.- Vena yugular.
 LETAGIN.- Colmillo.
 GAUZA IZAN.- Gai izan. Ser capaz.
 ATXO HORRI.- Atso gaixo horri. A esa pobre mujercita.
 GAIZKILE.- Gaiztagina. Delincuente.
 DEIADAR.- Oihua, garraisia. Grito.

EZ GERO...! - ¡Ni se te ocurra!

Nikel Valverde 198

EZETZ ASMATU

1.A/2.A/3.C/4.B/5.B/6.C/7.B/8. Jango baduk, beharra egingo duk - Jan eta hotz, medikuak ez datoz - Jan-edanaren gozoa, kontu emanaren gaiztoa /9.B/10.B/11.C/12.A/13.A/14.B/15.C Marrazoak eta lanpardak egungo arrain zaharrenak dira eta kartilagoak dituzte, baina ez hezurak / 16.B/17.C/18.B/19. Diseinatzaileek matrikula kapotaren aurreko aldian jartzea pentsatu zuten, baina lehengo automobilak martxan jartzeko biradera edo manibela erabiltzen zenez, 0 horren erditik pasazatzea erabaki zuten/20. "e" letra.

JEROGLIFIKOA

Pi - su - La (-o) rriak
Pisu larriak

POEMA PRESOA

Etxeetako argiak
itzali dituzte:
ez da ikusten gaurik.
(Juan Kruz Igerabide)

HITZ GEZIDUNAK

					S		Z		O		S	
					B	A	I	E	Z	K	O	A
						I	Z	U	A		T	I
					C	H	A	R	L	E	S	
	M		B			E	R	E		R	O	N
M	A	H	A	T	S	A			G	A	K	O
	R	A	Y		T			M	A	K	U	R
E	R	R	E	G	U	A			R	A	M	
	A	R	R	A			U	M	O	R	E	A
E	Z	A		R	O			A		G	A	L
	A	P	A	R	T	E	K	O	A			D
B	I	A	N	A			L	A	R	R	E	A
	N			E	Z	P	A	L		R	A	T
S	A	N		T	A			D	O	I		U
	K	A	T	U			Z	U	M	A	I	A

LETRA-ZOPA

T	A	N	I	D	R	A	S	M
X	E	P	N	O	R	H	A	U
O	R	S	I	Z	O	R	N	S
R	B	I	K	A	T	Z	T	T
I	G	A	A	I	O	R	A	R
M	A	U	R	E	M	E	O	O
A	L	I	A	R	R	A	S	H
L	T	O	H	A	E	S	L	U
O	P	A	N	P	I	N	A	K

Sardina, ikatz, sarraila, panpina, txorimalo, harakin, motor, santa, mustro, martiri, hortz, eskimal, barre.

Xabier Mikel Rekondo

2 Hiru urte pasatxo ditu Xabier Mikelen alabak, Lur-ek, eta etxe hau izango dute jolastoki eta bizileku beste bi urtez edo. Hamar hilabeteko etorri zen X. Mikel Iruñeko *San Antonio Portlans eskubaloi-taldera* jokatzera, baina beste urtebete **luzatu** diote **hitzarmena**, eta **belaunak** kexa handirik ematen ez badio, beste urtebetean egoteko **aukera** izango du. **Heldu den denboraldia** gogorra izango da San Antoniorentzat, aurtén, Bartzelonaren atzetik bigarren egin **ostean**, Europar izango baitira Errekopa jolasteko. Gustura ekarriko luke beste koparen bat argazkiko txoko horretara.

Beste kopa batzuk, eta **aisialdirako** gauza asko Usurbilgo etxean dauzka: "Oraindik ez dugu bukatu Usurbilgoa" esan zigun jokalaririk. Argazki batzuetan erakutsi digu Usurbilgo etxea nolakoa den: oso handia da, eta argia. Iruñekoa ere halakoxea du: argia. Etxe bateko azken **solairuan** bizi dira, terraza handi bat dute kanpoko aldean, umeak jolasteko. Etxea dekoratzeaz emaztea **arduratzén** zaio, diseinatzaile grafikoa baita **lanbidez**, nahiz **paroa**n egon. Xabier Mikel bera egurzalea da, eta etxe bila ari zirenean, batez ere berak erreparatzen zion etxeak ze egur zuen **zoruan**: "Aitak **zerrategia**

zian. Eta anaia gazteena eta zaharrena ere horretan **zebiltzak** oraindik" adierazi zigun. Hortxe ibiltzen da alabarekin, zenbakiak dituzten puzzle horietakoak **osatzen**, edo plastikozko **panpinaren** zatiak lotzen. Irakurtzea ere atsegin du: "Entrenamenduak goiz eta arratsalde direlarik, eta haurra, eta emazteari lagundu, erosketak egin elkarrekin, Gipuzkoako prentsa irakurri, denbora berehala joaten duk". Lur Jaso ikastolan hasiko da: "Gipuzkoan bi urterekin hasten dira, eta Nafarroan hirurekin".

Txoko honetan badute, **besteak beste**, Van Gogh-en kuadro bat. **Eraikin** bat gauez. Eta ilunpetik argira etorriko dena, uztailean, bigarren haurra izango da. Aita izango da berririo usurbildarra: "Bikotea. Horixe da nahi nuen" esan zigun. Seguru **irrikitan dagoela** X. Mikel mutikoarekin jolasteko, bere besoetan jasotzeko. Ea Errekopako **garai-ikurra** ere bere besoetan **kulunkatzen** duen. **Horixe opa diogu!**

HADE

Helduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea

Erakunde Autonomiaduna

